# DAVID JORIS

## BIBLIOGRAFIE

DOOR

DR A. VAN DER LINDE,

werkend lid der Maatschappij der Vlaamsche Bibliophilen te Gent,
der Société des Bibliophiles de Belgique te Brussel, &c.

BX
4946
J8
L5
1867
GTU
Stonage

'S-GRAVENHAGE,
MARTINUS NIJHOFF.
1867.

BERKELEY, CALIFORNIA

# DAVID JORIS

## BIBLIOGRAFIE

DOOR

DR A. VAN DER LINDE,

werkend lid der Maatschappij der Vlaamsche Bibliophilen te Gent,
der Société des Bibliophiles de Belgique te Brussel, &c.

GRADUATE THEOLOGICAL UNION
LIBRARY
1962

'S GRAVENHAGE:
MARTINUS NIJHOFF.
1867.

BX
4946
J8
L5
1867

3768L

AAN

# FERDINAND VAN DER HAEGHEN

TE

# GENT.

11769

Digitized by the Internet Archive
in 2025

https://archive.org/details/bibliografie0000davi

Van de werken van David Joris bestonden tot dusver de volgende lijsten:

I. D. V. Coornhert: *Kleyn-Munſter.* 1590. Kl. 8vo.

II. F. Jeſſenius: *Auffgedeckte Larve.* 1670. 4to. Cf. blz. 68.

III. Vincent. Placcius. *Theatrum anonymorum et pſeudonymorum.* Hamburgi 1708. Fol. pp. 488—499, N° (1933).

IV. G. Arnold: *Hiſtorie der Kerken en Ketteren.* Amsterdam 1701. Fol. II. pp. 543—546. In de latere duitsche edicie der *Ketzer-Geſchichte* is deze opgaaf vermeerderd (Th. IV).

V. *Bibliotheca Uffenbachiana.* Francof. ad M. apud Jo. Benj. Andreæ. 1729. 8vo. Pagg. 940—946: *David's Georgii f. Joris et aſſeclarum ſcripta.*

VI. (Baumgarten:) *Nachrichten von einer halliſchen Bibliothek.* Halle, J. J. Gebauer. 1750. 8vo. Pagg. 261—264 en 305—330.

VII. (Adelung:) *Geſchichte der menſchlichen Narrheit.* Leipzig, Weygand 1787. 8vo. III pp. 398—413.

VIII. A. M. Cramer: *Schriften van D. J.* In het Nederl. Archief voor Kerkel. Geschied. Leiden 1846. 8vo. VI pp. 292—303, 367, 368.

IX. J. van Harderwijk: *Lijſt van werken van D. J.* Ald. VII (1847) pp. 400—411. (34 werken in HS. + 20 gedrukte.)

X. Fr. Nippold: *D. J. von Delft.* Zeitschrift für die hist. Theologie. Gotha 1863. 8vo. pp. 163 seqq., 1864 pp. 558—563.

XI. Dr. A. van der Linde: *La première édition du Wonderboeck.* In de Annales du Bibliophile belge et hollandais. Bruxelles 1865. 8vo. Pagg. 127 seqq.

XII. Dr. A. van der Linde: *Les œuvres de David Joris.* In den Bibliophile belge. Bruxelles 1866. 8vo. Pagg. 129—148.

Deze eerste ontwerpen eener bibliografie der werken van David Joris staan tot mijn volledige lijst in de volgende verhouding:

Coornhert geeft de hier voorkomende nommers (bij hem 1—52): 14, 57, 179, 204, 114, 42, 189, 198, 113, 55, 197, 77, 205, 21, 19, 193, 50, 176, 185, 173, 214, 235, 53, 35, 175, 177, 48, 118, 8, 169, 182, 20, 12, 5—7, 30, 115, 174, 207, 202, 203, 201, 63, 28, 41, 195, 18, 172, 181, 56.

Jessenius heeft een vrij volledige opgaaf, die gemakkelijk kan worden nagegaan in het werk van Placcius. Van het werk van Jessenius is mij hier te lande slechts één kompleet exemplaar bekend, namelijk dat der doopschgezinden te Amsterdam, waarvan het biografiesch en bibliografiesch gedeelte afzonderlijk gebonden is. Arnolds lijst is reeds geëxcerpeerd door Cramer, en de duitsche edicie door Adelung.

Baumgarten beschrijft (nº DXXXXV—DXXXXVII en DLXXII—DLXXXXVIII): 262, 242, 57, 21, 19, 114, 115, 201, 202, 113, 203, 204, 30, 56, 63—76.

Adelung stipt aan (1—88): 2, 9, 14, 17, 21, 19, 25, 20, 30, 32, 35, 110, 64, 52, 101, 55, 67, 56, 68, 72, 73, 129—134, 71, 76, 135—143, 59, 144, 146—149, 61, 167, 163, 66, 74, 151—154, 156—159, 111, 113, 160, 161, 114, 201—204, 115, 65, 70, 216, 69, 75, 225, 150, 169, 172, 193, 185, 212, 173, 77, 94, 108.

Uitvoeriger vergelijking verdient de lijst van Cramer. Zijn cijfers beandwoorden aldus aan de mijne:

Cr. 1 = v. d. L. 99.

2. *Gefchrift over de vredehandeling te Bockholt.* 1536. Dit stuk schijnt niet gedrukt of anders verloren te zijn, even als het volgende:

2ª. *Disputatie te Straesburch, gehouden Anno* 1538. Emmins citeert uit de voorrede de woorden van David Joris, waarmeê hij den invloed beschrijft die Anneken Jansdochter heeft uitgeoefend op zijn roeping tot profeet, als 't ware zijn vocatio externa die op de vocatio interna volgde:

„Daer na ſint my thôkamen Brieve van einer Frouwen aen my geſchreven: in welcken verteeckent vnd angegeven was, dat Ampt welcke ick vôren solde."

3. *Die acht zaligheden.* Emanuel, in den naam mijns Heeren. 1539. Cf. Blesd. p. 16 sq.

4=2. 5=9.

6. *Boekje van den Echten Staat.* 1541. Blesd. p. 32, 25; Arnold p. 582; U. Emmius, *Gheeſt*, p. 247, 272. Wellicht hetzelfde als het mij tot dusver onbekende geschrift van D. J.:

6ª. *Ghevraget, wo einer ſick holden ſal int byſlapen.* 31? Of misschien ook de door Jessenius genoemde en in het *Handboexken* herdrukte *Vermaninge van die rechte teelinge ende dat beloefde zaet.*

7=12. 8=11.

9. *Profetie of Boek der Volmaaktheid* 1542. Blesd. p. 24. (Cf. Nippold 1864: 551. *Boexken van die Volcomenheyt.*)

10. *Een zeer goede vermaning.* Arnold p. 575. Den boeke *Profetie* bijgevoegd. U. Emmius, *Gheeſt*, p. 109, 111.

11=14. 12=15. 13=17. 14=18. 15=19. 16=20. 17=105. 18=21.

19. *Leringe en vermaninge met bekwame gelijkeniſſen.* 1544. (Cf. Arnolds *Ketzer-Geſchichte* IV, p. 397.)

20=30. 21=110. 22 vervalt. 23=39. 24=51. 25=52. 26=53. 27=64. 28=96. 29=54. 30=225. 31=101. 32=67. 33=55. 34=100. 35=57. 36=56. 37=72. 38=122. 39=73. 40=119. 41=? 42=71. 43=76. 44=121. 45=123. 46=97. 47=95. 48=59. 49=107. 50=74. 51=128. 52=63. 53=66. 54=126. 55=98. 56=116. 57=120. 58=124. 59=111. 60=113. 61=114. 62=117. 63=163. 64=174. 65=175. 66=189.

67=198. 68=172. 69=197. 70=179. 71=195. 72=177. 73=50. 74=178. 75=187. 76=176. 77=185. 78=77. 79=173. 80=169. 81=115. 82 vervalt. 83=118. 84=125. 85=127. 86=194. 87 vervalt. 88=106. 89=108. 90=180? 91=165. 92—94=? 95=209. 96=210. 97 en 98=211. 99=212. 100=61. 107=190 dat vervalt om plaats te maken voor:

190. Een waerachtighe fijne || Reden vnde gheſpreck tuſſchen || twee Ghebroederen A. vnde N. wt || den goeden ſchat eens milden herten gheberſten oder ghevloeyt || *Matth.* 13. *Verſ.* 28. *vnde* 29. || Heer/ wildy dat wy dat oncruyt wtwien? &c. *Gal.* 4. *verſ.* 29. Maer ghelyck tot dier tijt/ &c.

4to, 12 bll., sign. Aij—Bv.

102=201. 103=202. 104=203. 105=204. 106=65. 107=70. 108=75. 109=205. 110=170.

Ik kan niet beslissen of mijn werk kompleet is. Maar hoe dit zij, ik geloof niet aan het bestaan van andere werken van David Joris vóór ik ze zie. De autopsie heeft mij geleerd dat mijn voorgangers een zeer liberale bibliotomie op hun onderwerp hebben toegepast, waardoor fragmenten verheven werden tot zelfstandige boeken. Mijn wantrouwen wordt versterkt wanneer ik zie dat de auteur-zelf willekeurig te werk gaat met de toch al niet heel bevattelijke titels zijner boeken. In 1555 zegt David Joris (*Handboexken* I fol. 86): „Heb over een jaar of drie, ja ook over vijftien, eenmaal een klein geschrift *van den geest der ootmoedigheid* laten wtgaan" (Volgends een kantteekening herdrukt in 1616.) Dit bericht leidt terug tot 1540, en kan zeer goed doelen op nº 5, dat ook over de zelfverzaking handelt. Ik ſtaaf deze vrije opvatting met de volgende voorbeelden, hoe D. J. zijn eigen werken citeert.

Hij noemt in één zijner traktaten deze boeken op:

1. Het *Boecxken van de Bruyloft.*

2. De Vermaenbrief: *Verblyd u, weeſt vrolyck in den Geeſt.*

3. 't Boeck geïntituleerd: *God is volmaect of perfect in alle dingen.*

Deze titels zijn stellig niet zoo duidelijk als bijv. het *Boecxken van 't Geloof*; hier ziet een ieder onmiddelijk dat nommer 185 bedoeld wordt. Maar dat de drie overgenomen citaten dezelfde werken beoogen als in de Bibliografie vermeld staan onder de nommers 2(209), 210 en 211 is *niet* dadelijk zoo helder. Er valt dan ook niet meer aan te

twijfelen dat we in de titels, door Blesdijk aangeduid, namelijk het *Boexken des Offers*, *het Tractaet van de zeven Sakramenten*, *Van het afvallen en wederkeeren tot God*, *het Boeck der Liefde* en *Laet de Kinderkens tot mij komen*, geen andere boeken te zien hebben dan 199 (200), 28 (206), 132, 166 en 24.

Tot verbetering van de kronologische orde, die in den tekst niet gehouden kon worden zonder de bibliografische eenheid der „Sammelbände" te verbreken, volge hier een beter overzicht.

**1529—1536** Liederen, n° 162.
**1535**: 99.
**1536**: Cramer 2.
**1537**: 1.
**1538**: Cramer 2ª.
**1539**: Cr. 3. v. d. L. 2. 3. 4. 222,1. Cf. 227.
**1540**: 5. 7. 8. 9.
**1541**: Cr. 6. v. d. L. 222,3.
**1542**: Cr. 9. 10. v. d. L. 6. 10—14. 219,5. 222,5.
**1543**: 15—18. 102. 104. 224,1.
**1544**: Cr. 19. v. d. L. 19—28. 103. 105. 218,6. 222,2 & 4. 224,3
**1545**. 29—37. 110. 218,1. 224,2. 224,4 & 5.
**1546**: 38—47.
**1547**: 51—53. 64. 109.
**1548**: 54. 96.
**1549**: 101.
**1550**: 55. 67. 100. 218,4. 218,6 en 9. 220,5 & 6.
**1551**: 56. 57 (cf. Clement, *Bibl. cur.* IX, p. 125). 58. 68. 72. 73. 80. 81. 88. 20. 119. 122. 129—133.
**1552**: 71. 76. 78i 89. 95. 97. 121. 123. 134—143. 218,2.
**1553**: 59—62. 107. 144—149. 220,3.
**1554**: 63. 66. 74. 93. 126. 128. 151—156. 218,5 220,1.
**1555**: 98. 116. 120. 157—159. 218,8. 220,2 & 4.
**1556**: 111—114. 117. 124 (láatste geschrift van D. J.). 160. 161. 218,3.
**1543—1556**: 225—227. Cf. Reimman: *Catal. bibl. theol.* p. 708.

Veel moeilijker is het theologiesch eenige orde uit den chaos te voorschijn te roepen. Ik wil niet trachten de nevelen van 't joristiesch mysticisme te condenseeren tot enkele loci der dogmatiek; maar de aan-

stipping van enkele telkens terugkeerende hoofdgedachten moge het overzicht vereenvoudigen.

Tot de eigenlijke inspiracies, de profeetische geschriften van David Joris behooren vooral: 1, 2, 4, 14, 43, 57, 58, 61, 65, 93—99, 163—169, 177, 183, 184, 204, 209—211.

Over de leer van God handelen: 32, 108.

Over den val en de bekeering: 17, 22, 52, 53, 56, 59, 90, 132.

Over de oude natuur, met inbegrip der theozofische satanalogie: 3, 35, 36, 55, 71, 90, 100, 139, 144, 149, 202, 212.

Over mystieke askeze (mortifikacie): 5—8, 18, 34, 42, 50, 51, 79, 110, 135, 141.

Over het geloof en de wet: 15, 66, 68—70, 72, 74, 84, 88, 121, 122, 126, 137, 140, 145, 147, 148, 152, 153, 156—158, 185.

Over het gebed: 13, 199, 200, 207.

Tegen letterkennis: 106, 113—115, 120, 154, 201, 216.

Seheiding van vroom en onvroom: 26, 27, 40, 45, 47.

Voor „bekommerden": 10, 16, 44, 67, 180 e. a.

De overheid: 21, 33, 63, 77, 121, 129, 143.

De kerk: 11, 20, 25, 28. 29, 30, 54, 65, 86, 89, 123, 124, 128, 160, 172—174, 195, 206.

Katecheze: 24, 117, 205.

Huwelijk: 31.

Vermaningen (*Neemt waar*): 12, 23, 37—39, 46, 48, 82, 83, 87, 92, 101, 107, 110, 118, 119, 177, 178, 184, 186, 211, 215.

Tot de biografie van D. J. hebben betrekking: 9, 19, 75, 125, 127, 170.

Voor zooveel de letterkundige form betreft zijn dialogen: 41, 60, 64, 68, 73, 80, 115, 116, 174 en de samenspraak 54 (= 216 en 217).

Wat de geschiedenis van D. J. en zijne sekte aangaat, ik heb alleen de oudste en zeldzaamste bronnen opgegeven met bibliografische uitvoerigheid; de verdere werken die geraadpleegd kunnen worden, geef ik met verkorte titels:

1. Bullinger, *Der Widertöuffern Urſprung.* Zurich 1560. Liv. II, kapp. 1. 3. 4. 5. 10. 11. 14. 15.
2. *Response Apologéticque de* Philippe de Marnix Seigneur du Mont Sainct' Aldegonde. — *A un libelle fameux...* A Leyde, chez Je-

han Paedts 1598. (In de Oeuvres complètes: *Correspondance et Mélanges* 1860, p. 399—508.)

3. Grevinchoven, *Grondelyck bericht van den Doope ende Wederdoope.* Rotterdam 1599. Kap. 33.
4. Jac. Stolterfoht, *Hiſtoria von David Geörgen.* Lübeck 1635.
5. Zedtler en Mittweyda, *Hiſtoria D. Georgii et ejus aſſeclarum.* Lipſiae 1701.
6. *Wahrhaftige Hiſtorie David Georgen's Leben und Lehre.* Ulm 1717.
7. Obbe Philips *Bekenteniſſe.* 1584.
8. Hortenſius *Anabaptiſſarnm Tumultuum* lib. unus 1536.
9. Heresbach ad Erasmum *Epiſtola* 1536. (Met annotacies van Theod. Strack te Büderich 1637.)
10. Ottius, *Annales Anabaptiſtici* 1672.
11. Van Bracht, *Martelaerſſpiegel der Doopsgeſinde Chriſtenen.* 1660.
12. Ant. Mattheus, Veteris Aevi analecta. 1738. Tom IV: *Historie van Oostvriesland*, p. 723—762, door Eggerik Beninga.
13. Dan. Gerdes, *Scrinium autiquarium*, 1748, en *Hiſt. reform.* Gron. 1759 III. pp. 116—124.
14. Mollerus, *Cimbriae litteratae.* I. en *Introd. in hiſt. Cherſon. Cimbr.* II.
15. Casp. Sagittarius. *Introductio in Hiſt. Ecclesiaſticam et ſingulas ejus partes.* Jenae 1718. Tom. I. Cap. XXX. Sect. 27. pp. 929—933. et Tom. II. *Supplementum ad Caput de Haereſibus in genere*, p. 673 en 679.
16. Gisb. Voetius, *Selectarum Disputationum Theologicarum*, Ultraj. 1848—1669. P. II. Disput. 71. *De Signis et Probationibus Spirituum*, p. 1135, 1136.
17. D. van Bleyſwyck, *Beſchryving der ſtadt Delft.* 1667. p. 766 e. e.
18. Boitet, *Beſchryving der ſtadt Delft.* 1729, p. 773 e. a.
19. Revius, *Daventria illustrata.* 1650. p. 265 e. a.
20. Pontanus, *Hiſtoria de ſtatu et rebus urbis Amſtelod.* 1611.
21. Egb. van den Hoof [Geeraard Brandt], *Hiſtorie der vermaerde zee- en koop-ſtadt Enkhuiſen.* 1666.

Pag. 19: „In den jaere 1522 ſyn 'er noch eenige glaſen in de Noorderkap [der Weſterkerk] geſet, ten koſte van de gilden gemaekt, door David Joris, glasſchrijver of ſchilder van Delft."

22. P. Poiret, *de Eruditione solida specialiora.* Amst. 1707. Tract. III. *Epist. de Principiis et Characteribus Myſticorum* &ª. Sect. 12. § 59. pp. 539—541 &c. Conclus. § 97. p. 582.
23. J. Wigandus, *de Anabaptismo.* 1582 d. 541—584.
24. Thuanus, *Hiſtoria sui temporis.* 1733, lib. XXII. pp. 732—763.
25. Hoornbeek, *Summa Controverſiarum.* 1653 pp. 411—413.
26. *Successio Anabaptiſtica.* Door V. P. 1612 pp. 76—81.
27. C. v. Sichem, *Tooneel der Hooftketteren.* Middelb. 1666. (Portret van David Joris, 1554 Aetas 54.)
28. *Grouwelen der Hooftketteren.* 1623 pp. 128—151.)
29. Van Mieris, *Hiſtorie der Nederl. Vorſten.* 1733. II, VI. p. 474.
30. *Antwerpſch Chronykje van* 1500—1574. Leyden 1743, p. 43.
31. Osiander, *Cent.* 16 lib. 3 c. 25 p. 645.
32. Urstitius, *Chron. Baſil.* I. 8 c. 23. 24.
33. Nik. Baringius, *Warnung vor den neuen Propheten.* c. 8 p. 41.
34. Brandt, *Hiſtorie der Reformatie.* 1677 pp. 132—145.
35. Arn. Montanus, *Kerkelijke Hiſtorie van Nederland.* Amſt. pp. 164—175.
36. Venema, *Inſtitutiones hiſt. eccl.* 1783. VII. pp. 448—461.
37. Hottinger, *Helvetiſche Kirchen-Geſchichte* III, 833.
38. Schroeckh, *Kirchengeſchichte ſeit der Reformation.* V. pp. 442—444, 469—478.
39. Henke, *Allgem. Geſchichte der chriſtl. Kirche.* III p. 148.
40. Erbkam, *Geſchichte der proteſt. Secten.* p. 571.
41. F. Trechſel, *Antitrinitarier.* 1839. I. pp. 37—55. (*Alpenroſen für* 1838.)
42. Eſcher, *Encyclopädie* van Erſch & Gruber. Vol. XXIII, 1844 pp. 36—47.
43. Krohn, *Geſchichte der ... Wiedertäufer.* 1758.
44. Nieſert, *Münſterische Urkundenſammlung.* I. p. 300, 303.
45. Starck, *Geſchichte der Taufe und Taufges.* pp. 240, 264, 274.
46. J. F. Bertram, *Hiſt. crit. Joh. a Lasco.* II pp. 164—173.
47. Meiners, *Ooſtfr. Kerkel. Geſchiedenis.* I. pp. 261—277.
48. Ypey & Dermout, *Geſchiedenis der Nederl. Hervormde kerk.* II. Aantt. pp. 73, 74.
49. C. M. van der Kemp, *De eere der Nederl. Herv. kerk gehandhaafd tegen* Y. & D. II pp. 170—176.

50. P. C. Molhuysen, *Bijdrage tot de Gesch. van het Strafregt* (Overijsselsche Almanak 1842 pp. 87—92.)
51. P. C. Molhuysen, *Procedure over de werken van David Joris.* (Nijhoffs *Bijdragen* 1854, IX pp. 246—255.)
52. A. M. Cramer, *Levensbeschrijving van David Joris.* (Nederlandsch Archief voor Kerkel. Geschiedenis 1845, V. pp. 1—145; 1846 VI, pp. 289—368.
53. L. Thomasius, Historie der Weissheit und Thorheit. Halle 1693. I pp. 60, 64 seqq. 137: *Nothwendige Untersuchung all. umbständen wegen der Lehre des Dav. Georg.*
54. C. Tuinman, *Het helsche gruwelgeheim der heillooze vrygeesten... met betoog dat het alles vernieuwde David-Joristery is. Noch een Nareden, waer in ook het Leven en Bedryf van dien verleider beschreven wordt.* Middelb. 1717.
55. *Crimineele Sententiën van den Hove van Hollandt.* (Reg. 3. N° 202, fol. 179) 18 Jan. 1504—13. Sept. 1529. (N. 1864: 598.)
56. Archief van Delft, *Placaetboeck* p. 37. *Eerste Crimineelboeck* p. 179. 214. (N. 1864: 601.)
57. F. Nippold, *David Joris von Delft. Sein Leben, seine Lehre und seine Secte. Eine kirchenhist. Monographie.* (Zeitschrift für die historische Theologie. 1863 pp. 1—166, 1864 pp. 481—673.)

Een aanzienlijk gedeelte der werken van D. J. bevindt zich in de Bibliotheek te Hamburg, meest uit de nalatenschap van Ds. Barthold Nicolaus Krohn, den bewerker der geschiedenis van Melchior Hofman. De tweede groote kollekcie Joristica is aanwezig in de Bibliotheek der Doopschgezinden te Amsterdam. Dan volgt de Koninklijke Bibliotheek te 's Gravenhage, terwijl eindelijk de Stadsbibliotheek te Deventer o. a. een exemplaar bezit der Zendbrieven. De grootste partikuliere verzameling hebben de heeren Dr. F. A. Snellaert en F. van der Haeghen te Gent. Den laatste heb ik reeds in den *Bibliophile belge* mijn welgemeenden dank toegebracht voor de loyale wijs, waarop hij mij in de gelegenheid heeft gesteld een begin te maken met een uitvoeriger bibliografie der werken van D. J. Die liberale handeling heeft den eersten stoot gegeven tot dezen arbeid, en het is om die reden dat ik mij het genoegen geef haar aan den geleerden bibliophile op-te-dragen.

Verder erken ik mij dankbaar verplicht aan de nederlandsche bibliografen M. F. A. G. Campbell alhier en Mr. J. I. van Doorninck te Deventer.

Maar aan den onvermoeiden duitschen bibliograaf Dr. F. L. Hoffmann te Hamburg draag ik een zeer groot gedeelte over van al wat deze arbeid verdienstelijks hebben mag. De heer Hoffmann heeft met voorbeeldigen ijver den hamburgschen voorraad beschreven en met voorbeeldeloze mildheid van hart zijne papieren proprio motu aan mij afgestaan. Het is juist die afstand geweest, die mij moed gaf tot de onderneming eener volledige bibliografie der werken van David Joris. Het werk van Dr. Hoffmann moest, even als het mijne, aanvankelijk dienen tot een vervolg op mijn artikel in den *Bibliophile belge*. Maar ik koester de levendige overtuiging dat de nieuwe, meer blijvende beſtemming van zijn onuitputtelijk germaansch geduld, zijne onvoorwaardelijke goedkeuring zal wechdragen.

Den Haag, 1. September 1867.

## VERBETERINGEN.

Blz. 1 *reg.* 11 *v. b.:* van der brudegoms, *m. z.* van des brudegoms
„ 8 „ 2 *v. o.:* doelen, *m. z.* boelen.
„ 14 „ 7 *v. b.:* VVaeſchouwinghe, *m. z.* VVaerſchouwinghe.
„ 45 „ 12 *v. o.:* Donſchuldige, *m. z.* Donſchuldinge.

## 1537.

1. Eene onderwyſinge || ofte raet / omme die gedachtẽ || in den toem tho brengen / ende || ſynen mondt in wyſheit || overſienich tho ma- || ken / met meer || andere || heylſame inlo- || pende leringhen / doer den || Hilligẽ Geiſt wt genadẽ ingegeuẽ. || Johan. 13. || Die gewaſſchẽ is / en behoefft niet dan dat || hie die voeten waſſche / want hie is heel rein.

Kl. 8vo, 12 bll., sign. A2—B3. Aan 't slot: ¶ Vth ghegeuen int iaer 1537.

## 1539.

2. Eyn wtroepin- || ge van der brudegoms kompst / vñ || hoe na eyn yegelick bereyt sy / vnde dat bru- || loffs kleyt an hebbe / die mede begeert || in te gaen / want die doer || moet toe. || Matthei. xxv. || Midden in der nacht &c.

Kl. 8vo, 8 bll., sign. A—Bij. Aan 't slot: Wt ghegeuen Int Jaer M. D. || vnde X X X I L.

3. Een ſeer ſcho- || ne tractaet off onder- || wys van mennigerley aert der || menſchen vianden: haer liſten ende be- || uechtingen te leeren kennen / om die door || Gods genaede te wederſtaen ende on- || der te brengen: met andere jnloepende || heilſame onderwyſingen / allen wae- || ren lieffhebberen der waerheit ende ge- || rechticheit / die totter ruſten eñ || le- ||

uen der ewicheit begeeren te || koemen gantz dienſte- || lijck eñ hoech noe || dich om we || then. Des menſchen vianden || ſyn ſyn eighen huysghe- || ſinne. Michee: 7. || Matthei 10.

Kl. 8vo, 36 bll., sign. Aaij—Eeiij. Aan 't slot: Wt gheghaen jnth || jaer 1539. Uit de stukken, meegedeeld door den heer Molhuysen uit het Archief van Arnhem en van Deventer en die betrekking hebben op de procedure over de uitgaaf der werken van David Joris, blijkt dat bovenstaand geschrift gedrukt is door Albert Paffraet of Pafroed te Deventer. In zijne konfessie, gedaan te Arnhem den 9. Juli 1544 voor kancelier en raden des Keizers in Gelderland, bekent Pafroed dat hij in het jaar 1539 gedrukt had: „drije kleyne boecxkens, daeraff hy den tytel off id inholt nyet en weet te verclaeren, dan eynen Joryen Kettel, op desen tyt gevangen tho Deuenter, ende eenige andere begheerden op hem..., dat hy die voirss. drye boecxkens printen wilde, hy en solde daeran nyet verliesen, ende sachten hem, dat daer niet suspects inne was, ende dat hy die wael printen muchte; ende printen van elck boecxken drye off vyer hondert, die der vurs. Joryen ende anderen all van hem... teenenmael naemen, ende hem van zynen arbeyt vernueghden. Seyt, dat die voirss. boecxkens nyet en holden by wyen off waer die geprint zyn, noch oick den naem des ghenen, die dezelue gemaect heeft en hebben... Seyt, dat int printen van de vurss. boecxkens, is die vurss. Joryen myt eenige andere daerby geweest, ende hebben zelffs die correctie gedaen...

Konf. van 18. Juli:

„Albertus... seyt, dat hy die boecxkens by hem geprint ende in den raet geexhibeert, in zyn huyss gehalden heeft, pro exemplari, te weeten: Een, intituleert: *Troest, raedt, leer ende onderwisinghe, inholdende eynen geheelen gront* &c., groet een koyer [cahier]. Item een ander, intituleert: *Ach des dages die so treffelyck is, dat men daer gheen by gelycken mach* &c., groot twee quaternen, gedruct a° xv$^{c}$xlij. Item noch een, intituleert: *Een zeer schoen tractaet ... van menigerley art der menschen vianden* &c. vytgegeven a° xv$^{c}$xxxlx.... Hem noch getoent een ander boecxken, geintituleert: *Een zeer zuuerlyck tractaet van de lyeffde, schoenheyt* &c. seyt, dat hy tselue mede geprint heefft ende meent dat id geschiet is voir id ander boecxken vurs., geintituleert: *Een schoen tractaet.*

4. *Neemt waer een Gesicht, van eenen die de Waerheyt ende dat recht Godts lieft, openbaer by dage.* || Sittende in een Huys boven op den Solder: ist geschiet dat de Geest spoedich is geworden, over een Man David ghenoemt, dat hy spreeckende wordt, so hem de Heere inden mont lyde.... (Aan 't slot:) in 't Jaer des Saligheyts anno 1539.

Cf. Gisb. Voetius, *Polit. Ecclesiastica*, Pars II. (in 4°, 1699) De oppositis vocationis (Lib. 3. Cap. 10.) pp. 695—698:.... exemplum (pretensæ vocationis extraordinaræ, per externam apparitionem,) in Davide Georgio indicavi, apparitionem illam *ab ipso Davide descriptam* hic exhibeo ex apographo; quod exemplari scripto manu cujusdam VAN DER LINDEN (cujus uxor MARIA DAVIDIS ex aliquo Davidicorum filiorum neptis) & post dictum VAN DER LINDEN cum familia extinctum poste reperto, descripserat LEONARDUS CONINCKSBERGEN tunc temporis... meus olim in Acad. Leidensi commilito &ª.

**1540.**

5. 6. 7. Straffinghe || ende leer. || Roep (die Propheet) || ende holt niet op te verkun- || dygen die ſonden myns || Volcks. Jesa. 58.

Kl. 8vo. Drie geschriften.
(5) I: 8 bll. Sign. Aij—Av. Fol. 8$^b$: Wtgegaen jnt Jaer 1540. || Den 20. Martij.
(6) II: 14 bll. Sign. Aij—bv. Fol. 14$^b$: Wtgegaen int jaer 1542 || Den 30 Martij.
(7) III: 15 bll. Sign. Aij—Bv. Fol. 15$^a$: Wtgeghaen inth || Jaer 1540

8. Een ſeer goe- || de onderwyſinge || der wijsheit ende leringhe || der waerheit / beide voor || olden eñ jongen. || Wil my yemant nae- || uolgen de verſaecke hem ſel || uen / ende neme op hem ſyn cruys / ende volge my || nae. Mathei. 16.

Kl. 8vo, 18 bll., sign. Bij—Bv. Aan 't slot: Anno 1540.

9. Onſchuldt || Davids Jorisz. || Gedaen unde gepreſenteert || an die Wolgeborene Vrouw / Vrouw || Anna / gheborene Grauinne van || Ol- || denburch / etc. Grauinne tot Em- || den / etc. Int Jaer 1540. Te || gens die verkeerde val- || ſche articulē / ſo hem || ouer al na geſchre- || uen unde ge- || fecht ſijn. || Deutro. 27. || Vermaledijt is hy / die ſynen Naeſten || heymelijck ſlaet / unde alle dat Volck ſal ſeg || ghen / Amen. || Eccle. 28. || Een ſlaende Tonghe is ge- || lyck den Beedt der Slanghen: || Veele kommen mettē Swaer || de om: ouerſt noch veele || meer door die ton- || ghe.

8vo, 21 bll., sign. Aij—Cv.

**1542.**

10. Trooſt/ Raet/ Leere || ende onderwyſinghe/ Inholdende || enen gehelen gront der eeuwi- || gher gerechticheyt/ duecht || ende waerheit: voer || alle beſwaerde || becommer- || de zie- || len. || Ick wil v O Jacob caſtien (sech die || HEERE &c.) Hiere. x x x.

Kl. 8vo, 20 bll., sign. Aij—Ciij. Gedrukt te Deventer door Albert Pafroed. Cf. n° 3. Aan 't slot: Anno 1542. 21 Junij.

11. Van die groe- || tinghe Ghenade ende Vrede || in G. den Vader doer Jeſum Chriſtum/ etc. || Wie ſy heeft: wie ſy toebrenghen oft || vercondighen: ende oock ont- || fanghen ſullen moegen. || Een grontlicke be- || richtinghe || O hoe ſuyver ende ſchoon ſyn die voeten der gheenre etc. Jesa. lij. Nahum ij. Rom. x.

Kl. 8vo, 5 bll., sign. Cv. Fol. 4[a]: Wtgegheuen in der Maent || Octobri Anno. 1542. Fol.4[b]:

12. Wten Monde || ſtemmelick gheſprooken. || Neemt waer/ Jae wel ter her- || ten die wijſzheit eñ ver- ||ſtant bemint. ||

3 pagg. Aan 't slot: Wtghegheuen inder Maent || Januario. Anno. 1542.

13. Vermanun- || ghe ende Leere om || heth ghoede van Godt te || eiſſchen ende the be- || gheeren. || Soeckt den Here || diewyle hy te vinden is. Roept &c. Esaie: 55.

Kl. 8vo, 6 bll., sign. b—biij. Aan 't slot: Wtgheghaen jnt || Jaer 1542.

14. Twōder Boeck. || Wie een die ick, ſeyt die Here/ ſenden ſal || ontfangt in minen nām̃e/ dy ontfangt || my: Wie my ontfangt/ ontfangt den die my geſondē heeft. || Dat herte des wyſen ſal hooge redenen verſtaen || Een goet oore met alder begheerten wyſzheyt hooren. Eccl. iij.

Gr. 4to, 16 + CXVI + CCX + 4 bll., sign. A—Tv, AAij—NNN. Op de keerzijde des titels bevindt zich een kopergravure, voorstellende den mystie-

ken lamleeuw, die een werld draagt en een werld vertreedt. Het tweede blad heeft het opschrift: Prophetie ende Euangeliza- || tie / die te voeren eert ghefchiet voerfeyt || wert / Ende onder die hant teghen- || woordich opgaet. || Hierop volgt een typografiesch figuur, met het onderschrift: Hofianna den foene Dauidts / Gebenedijt is hy die || daer coemt in den name des HEEREN: Hofianna || in den Opperften. Math. xxi. Luce. xjx. || Ende Pfalm. Cxvij. Bl. 4—8 behelst een voorrede, waarin D. I. verklaart dat het Wonderboek alle andere boeken overtreft. Bl. 5—14 geeft een inhoudstafel der eerste twee boeken, die in de folio-edicie gevolgd zijn door een derde en vierde boek. Op bl. 15 verso vertoont een plaat, die ook in de latere uitgave nagevolgd is, het hoofd eens mans (waarschijnlijk het portret van David Joris) aan wiens mond een fontein van vier stralen ontspringt, met het onderschrift: Een feer goede Reden berft my ter herten wt. Pfalm XLV. De bovenrand der plaat bevat het jaartal 1542.

In „Dat tweede Deel des Boecks" komen op de bladen 123, 196, 197 verso en 198 vier mystieke cirkelfiguren voor en op bl. 211$^{b}$ de afbeelding eens naakten mans, wiens lichaamsdeelen op het volgend blad als theozofische symboliek verklaard worden: Datt Beelt offte Figuere des leften Adams: Den Hemelfchen nieuwen Menfche / Godts Ghefalfde (Chriftus) &c. De gravures hebben (v. o. links) het monogram van D. J. De naakte vrouw der tweede edicie komt in de eerste noch niet voor.

Deze druk van het Wonderboek kwam van de pers van Dirk van Borne te Deventer en kostte in 1544 het leven aan David Joris' uitnemendsten aanhanger, Joriën Ketel, die de uitgaaf bezorgde. Het werk werd gedeeltelijk vertaald in het Latijn. Cf. Nippold 1863: 134, 154.

Een uitvoeriger beschrijving gaf ik reeds in mijn artikel: *La première édition du Wonderboeck.* Mijn daar beschreven exemplaar heb ik geplaatst in de Koninklijke Boekerij te 's Gravenhage.

15. Een feer göde || vermaninghe off onder- || wyfinghe voor alle goetwil- || lighe Godureefende || herten des Gelooffs..·. || Dit is den wech / den || feluigen gaet: verfiet v noch ter || rechter noch ter flincker hant af || te flaen: Leeft. Jefaie. xxx. δ.

Kl. 8vo, 19 bll., sign. Aij—Ciij. Aan 't slot: Wtghehgeuen in der Maent || Martio. Anno. 1543.

16. Wten monde ftem || melyck gefproocken. || Dit fy tot niemand || gefproocken dan tot den benau- || den bekommerden zielen / die over haer || onmechticheit weder het quaede fwaer || moedich eñ bedroefft daer henen gaen || hongerich ende dorftich fyn nae ge- || rechticheit. Ick raedet niemant an te || feen /

ſwyge te ſmaecken / dan die hem || ſeluen alſoe beuyndet: met wanhoop eñ miſtrooſt oeuervallen wort.

Kl. 8vo, 4 bll., sign. A—Aiij. Aan 't slot: Wtgegaen jnt Jaer 1543. || den 16. Auguſti.

17. Hoe die Men- || ſch van Godt geual- || len ende jn wat ma- || nieren hy weder tot Godt ge || brocht wert een claere ende leuendige opſluytinge: Wat het hoofft ende dat rechte || lichaem Chriſti ſampt haerder beyder werck / ſy / met meer jnuallende woorden, door eynen eernſtigen lieffhebber der || Waerheit an den Dach || gegeuen. || Dijn verderffeniſſe is || wt dy o Israel: Die hulpe || ouerſt allein wt my: ſecht de || Here || Hosee 13.

Kl. 8vo, 29 bll., sign. Aij—Gv. Aan 't slot: Anno, XLIII.

18. Van dat uoer- || gaen eñ naevolgen || blyuen eñ vergaen moet. || Als dat volkoemen || kompt ſal dat ſtuckwerck || opholden. / Corin. 13.

Kl. 8vo, 15 bll., sign. Aij—Bv. Aan 't slot: Wthgheghaen jnth || Jaer 1543.

**1544.**

19. Cort Bericht vñ ſchrift- || lyck Antwoort D. I. op den || Brief des Eerwaerdighen || Heeren I. A. L. || Prouerb. 15. Cap. Ver. 32. || Wie Caſtyiende onderwyſinghe laet varen &ª Wtghegaen Int Jaer M. D. XLIIII. || Den XXVI May.

4to., 39 bll., sign. Aij—Ev.

20. Van dat ghe- || rechte waere Sion || ende Hieruſalem een waerach- || tich klaer Bericht wth welcken || dat Geſet eñ woort des Hee- || ren voerſecht is wth || te gaen. Esaïe: 2. || Miche: 4. || Die verhoelentheit || des HEEREN | &c.

Kl. 8vo, 23 bll., sign. aij—ciiij. Aan 't slot: Wtgegaen jn der Maent || Auguſti Anno 1544.

21. Ernſtelycke Klage / Lee- || re vnde onderwyſinghe / aen alle || Regenten vnde Ouericheden / ouer den nydi- || ghen

bloetdorſtighen aardt Belials vnde An- || tichriſti / hare Dienaren vnde Medegenooten || die daer eenichſins raden vnde leere / yeman- || den om t' Geloof of die Weth haerder conſcien- || tien te mogen vervolgen oder te dooden: Bewy- || ſende / dat ſo lange ſulcke regierē / eenich gehoor || of ghebiet hebben / die ſtraf vnde plage ouer ons || niet opholden / Ja nimmer vrede noch eenicheit || kommen ſal / ſampt veel ſchoone Heerlycke || tuycheniſſen vñ wtleggingen der Heyli- || gher Schrift / ſeer nut vnde dien- || ſtelyck om leſen. || *Matth.* 7. *vers.* 1. *Luc.* 6. *vers.* 87 || En oordeelt niet.... Wtgheghaen den 20. Octob. Int Jaer 1544.

4to, 32 bll., sign. aij—dvj.

22. Waer toe eñ || om die menſche van || Godt geſchaepen ſy: Van || ſynē afual eñ weder-brengin || ghe. Een kort dan ko- || ſtel bericht. || Sy ſijn alteſamen af- || geweecken .... Pſalmo: 13. Romano 3.

Kl. 8vo, 5 bll., sign. Aij—Av Aan 't slot: Wtgegaen jn September || Anno 1544.

23. Neemt Waer || Hoort die des Hee- || Ren Wet jn uwer herten drae || get: gy die jn Gods Woort / die waer- || heit een verſchricken hebt: Dith || ghaet tot v allen wt. Nemet || ter herten Ick ſegt v.

Kl. 8vo, 3 bll., zonder sign. Aan 't slot: Wtghegaen jnth || Jaer 1544.

24. Een rechte || eñ Godtlycke kijn- || dertuicht ende leer || olden ende jongen gaer || dienſtlyck off nut || te weten. || Luyſtert kijnderen || ende hoort toe nae my / ick || wil v die vreſe des HE- || REN leren. || Pſal. 34.

Kl. 8vo, 12 bll., sign. Aaij—Bb3. Aan 't slot: Wthgegaen. || 1544.

25. Van die onge- || rechte eñ die gerech- || te waere Predicanten. || Wat niet is / hefft Godt verkoeren &c.

Kl. 8vo, 12 bll., sign. Aij—Bij. Aan 't slot: Anno 1544.

26. Een afffonde || ringe of onderfcheit || tuffchen die vroeme ende onvro || me hemmelfche ende eerdi- || fche tonderkennen wie || de getruwe oprech- || Chrifti oder niet en fijn.

Kl. 8vo, 9 bll., sign. AA—AAvj. Aan 't slot: Anno 1544.

27. Hoemen fich || tot defen geuaerlyc- || ken tyden jn der werlt heb- || ben ende draegen fal: || Een klein be- || richt || O myn volck ghaet &c. Esaie 26.

Kl. 8vo, 8 bll., sign. Aij—Av. Aan 't slot: Anno 1544.

28. Wtfpraeck || des waeren Religie- || ons/ ende verklaering der Cere- || monien: wat fy fijn ende beduden: hoe || verde alle Chriften fy te onderholden || nootlick verbonden off niet verbonden || fijn: || wat de wäre Gemeente ende || Kercke Gods fy/ ende waer || jn fy beftaet: Een gron || dich ende feecker Bericht. || Die lychaemelijcke || oeffeninghe heefft weinich || nuts/ mer de Godsdienftic || heit is tot allen dingen || nut. 1 Timot. 4.

Kl. 8vo, 31 bll., sign. Aij—Dv. Aan 't slot: Wtgegaen jnder Maent || Decembri: Anno || 1544.

## 1545.

29. Van die ghe- || rechte waere aen- || beders.·. || Godt is een Gheeft || &c. Johan. 4.

Kl. 8vo, 18 bll. (bl. 18 wit), sign. aaij—bbv. Aan 't slot: Wthgegaen || 1545.

30. Van die Vreemde Ton- || ghen of Talen der Menfchen/ aen v myne Kinderen ver- || fchreuen. || 1 Corinth. 13. Vers 1. Alwaert dat Ick mit Tonghen/ &c. Wtghegaen int Jaer 1543.

4to, 6 bll., sign. aaij—bbij.

31. Wie men || voert an van her || ten trouwen eñ by der hanth || nemen/ daer men niet mede doelen || off fondigen dan wel mede vae || ren ewich befchermt/ be- || waert ende behol-

den ſyn ſal. || Heffet v ſnel jn een || ſteenklip (Chriſtus vaſtichz) || eñ verberget v jn der eerden (Chri- || ſtus nederheit) voer dat aen- || geſichte des verſchryc- || kelycken Richters. || Esaie. 2.

Kl. 8vo, 4 bll., sign. A1—A3. Aan 't slot: Wthgegaen. 1545.

32. Van Godes || ende des Menſchen || kenteniſſe ſampt haerder || beider voertbren || ginge. || Godt te kennen is || volkoemen gerechticheit: &c. Sapientie. 15.

Kl. 8vo, 15 bll., sign. AAij—BBv. Aan 't slot: Wthgegaen. || 1545.

33. Hoe hy ſijn || moet die gebot ende || oeuericheit oeuer een ander || rechtelick hebben of kry || ghen mach. Klein || bericht. Wie onder v die || meeſte ſyn wil die || zy v Dienaer. || Mat. 20.

Kl. 8vo, 8 bll., sign. A—Av. Aan 't slot: Wtgegaen || 1545.

34. Vant Ooch || ſynen aart eñ eygen- || ſchaft: beide hoe verderffe- || lijcken ende koſtelijc- || ken heth is. || Dat Ooch is des ly- || chaems licht: &c. Math. 6.

Kl. 8vo, 7 bll., sign. aij—av. Aan 't slot: Anno: 1545.

35. Vā die ſnoot- || heit des olden vñ || duecht des nieuwen || menſches. Een kostel be- || richt. || Legget aff nae der || eerſter wandelinge den olden || menſch / &c. Epheseo 4.

Kl. 8vo, 16 bll., sign. Aij—D3. Aan 't slot: Wtgegaen. || 1545.

36. Waerſchou- || winghe voer den || aarth des verleidenden || gheeſtes die ſijn werck || jnden menſche || heefft.·. || Twaer beter den || Wech der gherechticheit || niet bekent te hebben / dan || daer aff te wycken eñ || dat heilige gebot || te verlaeten. || 2 Pe 2.

Kl. 8vo, 9 bll., sign. Aij—Avj. Aan 't slot: Wtghegaen jnth || Jaer 1545.

37. Een ſtille ſwy || ghende ſtyuen wth || roep tot waerſchouwinghe al- || len ghoetwilligen ende || gheloeuigen herten.

Kl. 8vo, 7 bll.; sign. A—Av. Aan 't slot: Anno 1545.

**1546.**

38. Alle Waere || Gheloeuighen || Saluyt. || NEemt waer O du || oprechte van hertẽ die || nae verwinninge/ trijcke || Gods toeuerkomen ſtaet.

Kl. 8vo, 42 bll., sign. a—ev. Aan 't slot: Wtgegaen || jnth Jaer || 1546.

39. Een Hertelijcke Waer- || ſchouwinge. || O Alle ghy ſielen || op der aerdẽ/ neemt || Waer: laet v doer een || Ziele nu ter tijt jnder hellen || liggende bewegen: &c.

Kl. 8vo, 8 bll., sign. D—Dv. Aan 't slot: Wſzgegaen jn September. 1546.

40. Hoe ende jn || wat maneren Godt || een affonderinge eñ onderſcheit || maecken ſal tuſſchen die gerechte ende valſche Chriſten: wat haerder beider aart/ nae- || tuyre/ geeſt/ raetſlaegen/ luſt ende werck ſy: || Wat weldaet/ heil off ſaelicheyt Godt den men || ſche jn Chriſto toe brenckt eñ bewijſt: eñ in wat || verkeerder ſinnen ſy oeuergegeuen werden/ eñ || tot wat gruwelijcker uerderuen ſy gheraecken || de de ſeluige miſzbruycken/ off met ſulcken her || te alſt betaemt niet an en nemen: of angenomẽ || hebbende wederom daer van vallen eñ dat ver || laeten. Vorder om dieſe te kennen eñ te myden || die waerhz eñ dat goede toe verkieſen eñ hant || haeuen: || Byneffens andere jnloepende heilſae- || me gheſonde leringe eñ onderwyſinge tot een || Chriſtelijcken leuen tucht ende wandel boeuen || maeten dienſtelijck ende boeuen || maeten dienſtelijck ende hoechnoedich || om weetẽ. Een koſtel bericht eñ || treffẽtlycke vermanung. || Mijn Schaepen kennen mijn || ſtemme/ &c. Johã: 10.

Kl. 8vo, 78 bll., sign. Aij—Kiiij. Aan 't slot: Wtgegaen || jnth Jaer || 1546.

41. Een tweeſpra- || ke tuſchen een Mei- || ſter ende ſijn Diſcipel. || Iſt dat die Wijſheit || v ter herten gaeten / de v Ziele || lluſt hefft tot de kenteniſſe / &c Pro- || verbio. 1.

Kl. 8vo, 12 bll., sign. Aij—Biij. Aan 't slot: Anno. 1546.

42. Antwoort tegen die || ſich beklaecht dat hem alle || quaetheit oick jn der ſieck- || ten ancompt. || SEet ick buīde jn God &c.

Kl. 8vo, 4 bll. (het laatste wit), sign. a—aiij. Aan 't slot: Wtgegaen jnt Jaer 1546. || den 4. Maij.

Nippold maakt van dit geschrift (1864: 559) twee werken, door eerst de *Tweespraak* te citeeren en dan, in navolging van Cramer, de woorden *Siet ick bevinde in God* op-te-geven als aanvang van een zelfstandig boekje. Op deze fout kan door anderen niet worden gerekend in lieden die het boek zelf in handen gehad hebben. Ter zelfder plaatse worden noch drie boekjes opgegeven, uit denzelfden band, op het jaar 1546, maar ook dit is niet waar: ze zijn ongedateerd.

Een band, kl. 8vo, groot 200 gefoliëerde bll., sign. Aaij—Bbbv, met de 7 volgende geschriften:

43. Een der Para- || dyſcher Rivieren Wtvloet || vloeyende als Levende Wate- || ren / van den Lyve des || waren Geloo- || vigen. || Jeſai. 35. 5. || Hier ſullen der Blinden oogen verlichtet / ende der Doo- || ven ooren open gedaen werden: &c. 1 *Cor.* 13. 9. Onſe wetenheyt is Stuckwerck: &c. *Op nieus herdruckt in 't Jaar* 1610.

Bl. 2—46. Aan 't slot: Wtgegaen in 't Jaer 1546.

44. Een Klaechelijck || Gebet: mit veelderhande || Vragen eens bekommerden Men- || ſches / ende een wonderlijck || Godlijck An- || woort. || *Pſalm* 25. 14. || Die Heere geeft ſijn heymelijcke Saken oder || Verholentheden te kennen / die hem eer- || waerdelijck dienen / &c. *Matth.* 11. 27. || Niemant kent den Soon dan die Vader / &c. *Op nieus herdruckt in 't Jaar* 1610.

Bl. 48—90. Aan 't slot: Wtgegaen in 't Jaar 1546.

45. Hoe ende in wat || manieren God een affon- || deringhe ende onderfeheyd maecken || fal/... *Op nieus herdruckt in 't Jaar* 1610.

Bl. 92—157. Aan 't slot: Wtgegaen in 't Jaer 1546. Fol. 157$^a$—158$^b$:

46. Neemt waer. || VErwint v felven/ wilt ghy ruft || mit Chrifto in God der eewicheit vin- || den.

Zonder datum.

47. Hoe een yeder in || fynen Wille ende Werck ver- || fchijnt | na den Tijt fy/ die men in- || woont. Dat elck fijns gelijck foeckende/ en- || de alle Gefcheps na fijnder aart voortbren- || gende is. Dat God in 's Menfchen handen || gheftelt te verkiefen 'tgoede/ ende te || verwerpen het quade: Oock die be- || looninge der Gerechtigen ende || grouwelijcke ftraffe der || Godloofen. || Jefa. Cap. 65. Ver. 12. || Siet/ myne Dienaers fullen eeten/ maer ghy fult hon- || gher hebben:... *Op nieus herdruckt in den Jare* 1610.

Bl. 158—194. Aan 't slot: Wtgegaen in 't Jaar 1546.

48. Dit kan of mach ick niet || onderlaten/ aan V. L. allen (die fich || Godes... beroemt/ &c.

Bl. 195—197. Zonder datum.

49. Een koftelijck Kleynoot.

Bl. 197$^a$—200$^a$. Zonder datum. Fol. 200$^b$: Regifter van die vij ftucken in || defen Boecke begrepen.

**1547.**

50. Vant gebruyck || der fpyfen/ vnd der Men- || fchen dagelijckfchen hanndel. || Die Menfch leefft niet || alleen van den broode/ fon- || der van alle Woort/ die daer komen doer den Mont || Gods. Mat- || thei. 4.

Kl. 8vo, 31 bll., sign. Aij—Dv. Zonder datum. Fol. 13$^b$:

51. Een ſtemmelijcke reeden || wie ſich einer jnt leſen vnd || op ſynen wech hebben ſal.

Fol. 19$^{b}$: In Februario. 1547. Fol. 20$^{a}$:

52. Een droeuich Beklach || ouer des menſchen ver- || derffeniſſe.

Fol. 24$^{b}$: In Julio. 1547. Fol. 25$^{a}$: Een Hertelijcke Waerschouwinge.

53. Van die Menſch || vnde ſyn gerechticheit seer || lieflycke vragen / mit koste || lyck Antwoort. || Hoe ſolde die Menſch by || Godt gerecht mögen ſyn / &c. Job. 25.

Kl. 8vo, 13 bll., sign. Aij—Biij. Aan 't slot: Mense Septembri. || 1547.

54. Thien Chriſtelycke || Geſpraecken: || tuſſchen een Godtghe- || leert | Bybels-geleert ende Sophiſt-ge- || leert: Waer in verhandelt ende bericht wert het volco- || men verſtant der Waerheyt Chriſti: waer men die rech- || te Moeder der Heyliger Kercken oder der Ghemeenten || Godes ſoecken ende vinden ſal: hoedanich ſy toebe- || reyt of waer an ſy te kennen is: mit veele meer || andere invallende Leeringhen / Vra- || gen ende Antwoorden / allen Lief- || hebberen der Waerheyt ſeer || profytelijck ende aen- || genaem. || *Joan.* 16. *verſ.* 7. || Ick (ſpreeckt die Heere Jeſus) ſeg v die Waerheyt... &c. || Op nieus overſien ende herdruckt int Jaar xvj$^{c}$.x.

4to, 55 gefoliëerde bll., sign. Aij—Gv. Aan 't slot: *Wtgegaen Anno* 1548.

**1550.**

55. Seer ſchoone Aenwyſin || gen vnde grondige Ontdeckingen || van die verborghen Wysheydt Godes / ſampt || den heymelycken Grondt des Nieuwen vnde Olden Men- || ſches / haerder beyder Aart / Natuer vnde Weſen: Mitſgaders || hoe die Menſch in hem ſelfs verloren vnde verdoemt / maer || deur die kenteniſſe Godes tot recht gevoelen ſyns ſelfs / in den || Gheloove eyndelijck na veele verſoeckinghen / deur den belo- || uenden Meſſiach (den Heylighen Gheeſt der Waerheydt) || we-

derom ghevonden / ghereddet vnde te recht ghe- || bracht werdt: Mit meer heylſame inloopende || Leeringhen vnde goede Onderrichtingen: || allen Eenvoldighen vnde ware Gheloovighen ſeer dienſtlyck. *Esaie* 29. *Vers* 15. Wee den ghenen... Wtgheghaen int jaer 1550. Int leſte.

4to, 37 bll., sign. Aij—Eiij.

**1551.**

56. ¶ VVaeſchouwinghe || voor den Dach des Heeren dat nie- || mant yet wijslijcks of waerachtlijcks anuan- || ghen oder doen kan ſonder d' eewighe Wys || heydt/ Waerheyt vnde Kenniſſe Chriſti: Vnde || waerom die Schriftgheleerden voor Dieuen || vnde Moorders van Chriſto gheacht vnde ge- || ſcholden werden: Oock waer in men die || Salicheyt verſekert ſyn ſal / vnde wat || een oprecht herte te hebben is: || Mitſgaders hoe vnde waer || in Godt alleen te || dienen ſy. || *Luc.* 21. *Vers* 32. *vnde* 33. || Den Dach des Heeren ſal kommen... Wtghegaen in Maio | int Jaer 1551.

4to, 8 bll., sign. Aij—avj.

57. Twonder-boeck: || waer in dat van der || VVerldt aen verſloten ghe- || openbaert is || Wie een der Ick (ſecht die Heere) ſenden ſal / ontfangt in || mynen Naem/ die ontfangt my: Wie my ont- || fanght / ontfanght den die my gheſonden heeft || Hoochgelouet moet hy ſyn / || die als als een Ambaſſatoor gheſon- || den komt/ inden Name || des Heeren. || Opt nieuw ghecorrigeert vnde vermeerdert by den || Author selue: Int Jaer 1551.

In folio. 4 stukken. I: 10 bll. met den titel, (bl. 2 recto en bl. 10 verso houtsnede) + 125 gefoliëerde bll. + 3 ongefoliëerde bll.

II: 6 bll. met den titel (bl. 5 verso houtsnede) + 164 gef. bll. + 2 ongef. bll.

III: 4 bll. met den titel (bl. 3 verso houtsnede) + 50 gef. bll. + 2 ongef. bll. (bl. 2 wit).

IV: 2 bll. met den titel, + 34 gef. bll. + 2 ongef. bll. (bl. 2 wit).

Sign. I: ✠ ij—✠ vj. A—Qv; II: ✠✠ ij—✠✠ iij, Aa—Xxiij; III: AAaij—GGgv; IV: AAAaij—EEEeiiij.

58. Twonder-boek: || waer in dat van der || VVerldt aen verfloten ghe- || openbaert is. || Wie een der Ick (fegt de Heere) fenden fal / ontfanght in || mynen Naem / die ontfanght my: Wie my ont- || fanght / ontfanght den die my ghefonden heeft || Hoochghelouet moet hy fyn / || die als een Ambaffatoer ghefon- || den komt / in den Name des || Heeren. || Opt nieuw ghecorrigeert vnde vermeedert by den || Autheur selue: Int Jaer 1551.

In folio. 4 stukken. I: 10 bll. (bl. 2 en bl. 10 recto houtsnede) + 125 gefoliëerde bll. + 3 ongefoliëerde bll. (bl. 3 wit).

II: 6 bll. (bl. 5 verso houtsnede) + 164 gef. bll. + 2 ongef. bll.

III: 4 bll. (bl. 3 verso houtsnede) + 50 gef. bll. + 12 ongef. bll. (bl. 2 wit).

IV: 2 bll. + 134 gef. bll. + 2 ongef. bll. (bl. 2 wit).

Sign. I: ✠ij—✠vj, A—Qv; II: ✠✠ij—✠✠iij, Aa—Xxiij; III: AAaij—GGgv; IV: AAAaij—EEEeiij.

Beide uitgaven (cf. fecht en Hoochelouet in den titel van n° 57 met *fegt* en Hooch*ghe*louet van n° 58) zijn stellig niet ouder dan het laatst der zestiende of het begin der zeventiende eeuw. Opmerking verdienen de talrijke verschillende xylografische handen op de randen van het boek, die verscheidenheid genoeg bieden voor de samenstelling van een doofstommenalfabet. De twee uitgaven van dezen kostbaren foliant bewijzen de talrijkheid der toenmalige Joristische sekte. Cf. n° 14.

**1553.**

59. Een feer fchoon vnde heer- || lyck tractaet off onderwys / van Godes || Gheeft / Liefde vnde Stem- || me / met die Verloo- || ren Menfche. || Joan. 17. || Die ghy my ghegheuen hebt / hebbe ick bewaert &c.

Folio, 57 bll., sign. Aij—Kij. Aan 't slot: Int Jaer 1553, den 24. January.

60. T' famen-Spreeckinge || tuffchen || Godes Geeft / Liefde en- || de ftemme / mit die Verlo- || ren Menfche: || Aenwyfende den felvigen tot fyne eerfte inftantie || fo hem Godt eeuwelyck voorfien hadde || weder te brengen. || *Jefai.* 29. 13. || ... JOHAN. 4. 21. || ... *Op nieus overfien ende herdruckt in 't Jaer* 1610.

4to, 81 gefol. bll., sign. Aaij—Kkvj. Aan 't slot: Wtgegaen in Jaer 1553. den 24. Januarij.

61. Verklaringhe der || Scheppeniſſen || an v myn beminde Kinde- || ren vnde Ghebroeders/ Liefhebberen || Chriſti alleen verſchreuen. || Etlijcke nieuwe vnde verborgene dingen/ beb Ick van anvanck || voorſecht: Etlycke ſchep Ick eerſt nv vnde niet voormaels || daer van men voor haren Dach niet gheweten heeft: op dat || niemants ſegghe: Khebs ghewuſt Jeſai. 48.

Folio. Bl. 1—137 gefoliëerd. Sign. Aij—Ziij. Fol. 138[a]: HIer na volghen de Argumenten deſes teghenwoordighen Tractaets der Scheppeniſſen, namaels tot verklaeringhe der Capittelen, door een liefhebber der Waerheyt, daer by gheuoecht. 10 bll., sign. Aa—Bbij. Op den Titel een afbeelding der schepping. Fol. 137[a]: In Februario Anno 1553.

62. *Verclaringhe* || Der Scheppeniſſen ... *Op nieus oversien ende herdruckt, In 't Jaer* 1609.

4to. Bl. 2—196 gefoliëerd. Sign. Aij—Bbiij. De titelprent der eerste uitgave op verkleinde schaal. Aan 't slot: *Wtgegaen in Februario Anno* 1553.

**1554.**

63. ¶ Chriſtelycke VVaer- || ſchouwinghe aen allen Regenten || vnde Ouericheden/ hooch vñ nederen ſtandts: || Datmen niemant om ſyn Gheloof en behoort te beleydighen || noch te vervolghen/ veele min te dooden: Allen Lief-hebberen || der Waerheyt tot Vrydom des Gheloofs/ Ruſt/ Vrede vnde || Welvaren des ghemeynen Landts teghens alle || Cainniten/ Bloetdorſtige Eygenwyſen || vnde verkeerde herten || gheſchreuen. || *Matth. 5. vers.* 20. *Ick seg v ... Johan.* 13. *vers.* 34 Een nieuw Ghebodt gheue Ick v. Wtghegaen Int Jaer 1554.

4to, 25 bll., sign. Aaij—Ccvj.

**1547—1554.**

Een band in 4to, groot 156 (met den titel 157) + 60 + 30 + 23 (bl. 23 wit) + 16 + 20 + 30 + 16 + 32 gefoliëeerde bll., sign. Aij—Ddv, behelzende, met afzonderlijke titels, de 13 volgende stukken:

64. DISPUTATIE, || Waer in die grondt des || Godtlycken Religions tuſſchen twee || concorderende Perſonen (als Pasquil-

lvs vnde Reli- || gieus) am eersten (om alle twiſt vnde tweedracht || wech te nemen) verhandelt: vnde ten laeſten || deur een Jeſuyt teghen een Groot-Mee- || ſter claerder beſcheyden vnde || ontdeckt werdt: || *Sap. Cap.* 9. *Verſ.* 17. *vnde* 18. || O Heere/ wie sal uwen sin gheweten/ &c. Wtghegaen Int Jaer 1547.

Titel + 15 bll.

65. Spreucken der || Wyſheyt/ na die kente- || niſſe des Hemelſchen eewi- || ghen Waerheyts. || ECCLES. III. || Dat herte der Wyſen sal hooghe Re- || denen verſtaen: &c. *Sapien.* 18 || Alle Menschen moeten dolen die hen van die || wijſheyt niet en laten onderwyſen.

156 bll. Zonder datum

66. Wat die Vveth ſy: || waer-om vnde hoe ſy nootwendich || gegheuen vnde wat onderſcheyt dat tuſſchen die || Wercken des Weths Moſis/ vnde tuſſchen die || Wercken des Weths Chriſti sy: Aen v || myn kinderen vnde Ghebroe- || ders vrvndtlyck ghe- || ſchreuen. || Noch hierby ghevoecht een Claer || Bericht van die Menſch || der Sonden. || Galat. 4. Verſ. 23. vnde 24. || *Eer dat Ghelooue quam*/ &c. *Rom.* 1. *Verſ.* 12. *vnde* 13. Die Weth is Heylich/ &c. Wtghegaen in Decemb. Int. Jaer 1554.

60 bll.

67. *EEN* || Trooſtlyck Blywoordt || vnde leuend maeckende Verſtandt || der warer Godtlycker Kenteniſſen: Datmen ſich in || den Gelooue beueſtighen/ tot eenicheyt in Godt be- || gheuen ſolde: Vnde van die ghelyckheyt of onghe- || lijckheyt der Inghelijfden Chriſti. Allen nootwen- || dighen clagenden vnde bedroefden ellendighen be- || commerden goetwilligen ghelooughen Herten/ die || niet moetwillens ſelfs verloren oder verdoemt ſyn || maer hen wel berichten of beſcheyden laten wil- || len van den Heyligen Geeſt vnde Woort || des eewi-

ghen oneyntlycken || Waerheyts. || *Jesa.* 43. *Vers.* 19. *vnde* 20. || Ick wil / ſecht die Heere / in der Woeſtynen ſtraten maecken / &c. Wtghegaen den eerſten September || Int Jaer 1550.

30 bll.

68. Een ſtichtelyck Geſprek || tuſſchen Twe Gebroederſen: || Waer in beweſen wert / dat die Sa- || licheyt niet in een letterlyck weten vnde bekennen || maer in die Kraft des Gheloofs beſtaet: Vnde dat die ondervindin || ghe vnde het beleuen des Gheloofs een waer geſicht vnde verſee- || kerheyt gheeft: In welcken men moet opwaſſen van die || eene deuchde vnde claerheydt tot die andere: || In deſen tijdt ſeer dienſtlyck || om leſen. || Galat. 5. verſ. 6. || *In Chriſto Jeſu en gheldt Beſnydinghe noch Voorhuijt* / &c. *Matth.* 24. *Verſ.* 20. *vnde* 21. || Biddet dat uwe vlucht niet en gheſchiede in den Winter &c. Wtghegaen In Auguſto / Int Jaer 1551.

Titel, bl. 2—14.

69. Een vaſte on-grondlijc- || ke Grondt vnde ſeeckere Toever- || ſicht des waren Geloofs vnde vertrou- || wens aen Godt vnde ſy- || nen Chriſtum. || *HEBRE. XI. VERS. I.* || Dat Geloove is een verſeeckert betrouwen der din- || ghen &c.

Bll. 15—23 en 1 bl. wit. Zonder datum.

70. Van den rechten waren || Aart vnde Craft des Gheloofs: || Oock hoe die Gheloouigen In Krijchsnoo- || den ſich holden vnde dragen ſullen: || Voor kinderen vnde hon- || dert-Jarighen. || *Hebre.* 4. *Verſ.* 1. 2. 3. || So laet ons nv vreeſen / &c.

Bl. 1—9. Zonder datum.

71. Een ſonderlinghe on- || derſcheydincke Verclaringhe van || die Goet-gheſchapene reyne vnde quade verderf- || lycke Natuyre. Daerbyneuen wat voordeel die || ſimpele / eenvuldige vnde recht-arm-Gee- || ſtighe / bouen die ſchalcke / dubbel- || leerde vnde goetduncken- || de herten hebben. || Sap. 2. Verſ.

24. *Mit duuels nydicheyt is de Doot in die Werlt gekommen /* &c. *Ezech.* 36. *Verſ.* 25. 26. 27. || Vnde Ick will reyn ſuyer Water op v ſprengen / &c. Wthgeghaen in Julio / Int Jaer 1552.

Bl. 10—16.

72. *EEN* Hertlycke wunſchinge || dat die Waerheyt (die hier claer ont- || deckt / vnde allen Vleyſchelycken vnde Letter-Wyſen verſloten te ſyn / beweſen wert) mocht aengeno- || men werden. Mitsgaders hoe vnde waer om Chri- || ſtus belouet / vnde men tot ſynder vnde ons ſelfs || Kenteniſſe ſal geraecken: Mit meer andere Berich- || tinghen veeler Verborghentheyden vnde Voor- || beelden der Heyliger Schrift: Allen Lief- || hebberen der Waerheyt tot Dienſt || aen den Dach ghe- || geuen. || Johan. 14. Vers 21. || *Vyie myne Gheboden heeft vnde die ſelue holdt /* &c. *Luc.* 8. *Vers* 10. || V is ghegeuen te verſtaen die Verborgentheyden des Coninck- || rycks Godes: &c. Wtgegaen in Maio Int Jaer 1551.

20 bll.

73. *DIALOGVS* || Of || Tſamen-Gheſpreeck van || twee Diſcipelen mit ha- || ren Meeſter: || Waer in een ouerſchoone Hemelſche || Philoſophie verhandelt wert: Byſonder waer || deur men Godt in aendacht ghekryghen vnde altyt || in beholden mach: Mit meer ſuyuere || invallende Reden. || Pſalm. 45. Vers. 1. || *Een ſeer goede Reden berst my ter herten uit /* &c. *Rom.* 8. *Vers.* 11. || Iſt dat die Gheeſt des ghenes die Jeſum verwacht heeft vander || doot / &c. Wtghegaen In Nouemb. Int Jaer 1551.

30 bll.

74, ¶ Byſondere kraftige || Reden / Godtſalighe hertlycke Lee- || ringe vnde Vermaningen tot aennemin- || ghe der Godtlycker Waerheydt / wt || grondigher Lieſden dry- || uende geſchreuen. || Johan. 3. vers. 16. *Alſo heeft Godt die Werlt be-*

*mint* / &c. *Matth.* 23. *Verſ.* 37. || Hoe dickwils heb Ick uwe Kinderen willen vergaderen / &c. Wtgegaen in Aprili / Anno. 1554.

Titel, bl. 2—16.

75. ¶ Heftighe vnde ſtercke || Reden ſynder Sendinghe / mit ont- || ſchuldinghe eeniger Schelt-worden vnde || meer andere invallende Godt- || ſalige Vermanin- || ghen. || Den goetwilligen Leſer tot aen- || dacht vnde opſien / in verſorginghe / deur zelverſche || Liefde ter beteringhe gheschreuen. Wel v soo ghy 't mit een goede || Godtlycke wille hoorſaemelyck vnde eenvuldilyck in verbe- || teringhe / tot leeringhe vnde waerninghe opneempt. || Hebt acht op deſe ſin / wil vnde grondt || myns herten: vnde oor- || deelt recht. || Pſalm. 95. Hebre. 3. Verſ. 7. 8. || *Huyden / iſt dat ghy ſyn Stemme hort* / &c. *Johan.* 13. *Verſ.* 20. || Voorwaer / Voorwaer ſegghe Ick v / &c.

Titel, bl. 2—17.

76. Een byſondere ernſthaf- || tighe yuerige Reden den Boetvaer- || dighen tot trooſt / raet vnde leere: den moetwil- || ligen Boozen ouerſt tot dryginge / ſtraf || vnde waerſchouwinge aen den || Dach ghegeuen. || Hebr. 6. Verſ. 4. 5. 6. *Want het is onmoghelyck / dat die ghene die eenmael verlicht gheweeſt* || &c. *Luc.* 12. *Verſ.* 47. 48. Een Knecht die ſyns Heeren wille weet / &c. Wtghegaen In Auguſto / Int Jaer 1552.

Bl. 18—32.

**1551—1554.**

Een band, kl. 8vo, groot 238 gefoliëerde bll., + 1 bl., sign. Aij—Ggv, behelzende 17 stukken, met afzonderlijke titels maar doorloopende pagineering.

77. Grondighe bewijs-reden. || WAEr by men || weten / kennen vnde ſien kan || waer oder by wien dat rechte Gheloof || is / of der ſich des beroemen / daer onder te || ſtaen / bedunc-

ken mach. Inſgelijcks hoe verde || een Chriſten ſyne Ouericheyt van Godt inghe- || ſtelt / van weghen der conſcientien / behoort on- || derdanich vnde te wille te ſijn : mit || meer andere treffentlijcke || onderrichtin- || ghen. || 1. Corinth. 13. verſ. 2. || Al waert dat ick conde propheteren ... *Rom.* 13. *verſ.* 1. 2. || Een yeghelijck ſy der Ouericheyt &c.

Bl. 1—30. Zonder datum.

78. Onderrichtlijck vermaen || tot den inganck der Wijſ- || heyt vnde waerheyt Godes : na- || denmael den Dach des ſalicheyts || int clare deurgebroken is. Vnde dat- || men nv voortaen niet meer die verdoe- || meniſſe den Adam of yemandē anders || dan alleen hem ſelven te wijten heeft.

Bl. 2—54. Aan 't slot : Wtghegaen in Nouemb. || Anno 1552.

79. Verclaringh || Der Navolghin- || ghe Chriſti vnde hier-na be- || ſchreuene Euangeliſſche || Spreucken. || Matth. 19. verſ. 21. || Iſt dat ghy volcomen wilt ſijn || .... *Luc.* 9. *verſo* 23. 24. || Soo my yemant wil navolgen .... Luc. 14. verſ. 26. || Soo yemant tot my comt &c.

Bl. 56—80. Zonder datum. Fol. 56ª : Welcke Chriſtum navol- || ghen / ſijn Diſcipulen ſijn / oder || niet.

80. Een tweeſpraeck || Tuſſchen twee Reli- || gioſe Perſonen / Philips || vnde Jacob genaemt / tracteren- || de teghen 't vervolch : Oock van die || Verrijſeniſſe vnde toekomſt Chriſti / tot ſtichtinghe aen den Dach ghegheuen.

Bl. 81—104. Aan 't slot : Wtghegaen. Anno 1551.

81. Van den Dach des Heeren :

Bl. 105—117. Aan 't slot : In Septemb. 1551.

82. Claechlycke || Bekommeringhe ouer den || verdoruen ſtandt vnde des Ge- || loofs blindtheyt deſer Werlt || Neemt waer. || MEn mach ſoo veel van Godt vnde ſyn Woort || ſchryven / &c.

Bl. 118—130. Zonder datum.

83. Claer bewijs || Dat Godes Oordeel || in waerheyt beſtaet: vnde die || Goldt-aerde / vergheleecken by die || nederighe van herten / die beſte is. Dat oock || niemant op 't eerſte ſchoolrecht behoort te || blijuen / maer nademael d'eene tyt d'andere || in verhooginghe || vnde claerheyt te bouen || gaet / totter volcomenheyt voort || te varen. || Neemt waer. || Soo die Man || voor dat Wijf komt / is vnde || blijft hy so lang alleen: &c.

Bl. 131—143. Zonder datum.

84. Treffentlijcke Vermaninghe: || Dat een yeder ſijn toe- || vlucht tot GODT alleen || behoort te nemen: Vnde wat leuen || een Chriſten om ſyn Gheloof hier behoort || ouer te gheuen. Inſgelijcks waer den || ſtrijt / dat daer die verwinninghe: vnde || die verryſeniſſe / oock die begra- || uinghe gheleghen || is.

Bl. 144—155. Zonder datum.

85. Naerder Onderſoeck: || Of yemant / die || een Chriſten waant te weſen || oock int Geloof vnde Liefde Chri- || ſti ſtaet. Hoe-men ſich ſo wel der werlt afge- || ſondert / als int openbaer holden / der ſelui- || ger ſchadelyckheyt voorkomen / oock niemandt voor den Tyt deur een || ongerecht Oordeel pryſen || oder verachten || ſal.

Bl. 156—167. Zonder datum.

86. Een kleyn Bericht: || Waer die rechte Godes || dienſt ſy / oder niet: aen v myne Kinderen geſchreuen.

Bl. 168—175. Zonder datum.

87. Trouwen Raet: || Datmen het Woordt || der waerheyt in ſyne verſchy- || ninghe aenmoedich ontfange. Wat || die Salicheyt ſy: Hoe vnde waer mede || die ſeluige te recht bekent vñ te verkry- || ghen / oock deur wat middel die || Heere den Menſch daer || toe roeperde || is. Neemt waer. || Alle lichten des Verſtants &c.

Bl. 176—184. Zonder datum.

88. Een Minlycke || wtvloet eens lief-hebbenden || alderghe-trouwſten herten: Anwy- || fende hoe vnde waer mede die ware || Geloouighen te ſtryden / vnde hen op || gheene wterlijcke Wercken te || verlaten hebben.

Bl. 185—201. Aan 't slot: *Anno Domini* 1551.

89. Sommariſche || gront der leeringhe Chriſti: || vnde by wien die te vin- || den is. || Pſal. 119. verſ. 35. || .... Ibidem verſ. 126.

Bl 202—208. Aan 't slot: Wt gheghaen int Jaar M. D. LII.

90. Vaderlycke waerſchouwin- || ghe voor die mennigerhande liſti- || ghe natuyren vnde aart der || Slangen ſchalck- || heyt.

Bl. 209—215. Aan 't slot: Wtghegaen int Jaer 1551.

91. Een ſchoone Berich- || tinghe onſes Wechs / den wy || allen deur-moeten / ſoo wy tot het le- || uen vnde vrede der eewicheyt / Go- || des ſalicheyt inkommen willen: || an v mijn Kinderen ghe- || ſchreuen.

Bl. 216—223. Zonder datum.

92. Van die onge- || lijcheyt des verledenen vñ || nv tegen-woordigen Werlts. || Neemt waer myne Kinderen || die mijn Ziele bemint.

Bl. 224—229. Zonder datum.

93. Ernſtlijcke Betrachtinge: || Datmen niemandt be- || hoort te verachten / noch || d' eene ſich bouen den andereu || te ver-heffen / of vromer als ſijn Broe- || der duncken ſal: Want die Beſchuldi- || ger by Godt wel die Baarſchuldichſte || kan be-vonden werden. || Schrijft inden Name uws || Godes: wie het hoort / die hoore || het: wie dat wil / der mach 't la- || ten / luttel tot ſijnder || baten.

Bl. 230—238. Aan 't slot: Wtghegaen int Jaer 1554. Het laatste blad geeft een „Regiſter van die XVII. Stucken || in deſen tegenwoordigen Boeck || begrepen."

**1535—1555.**

Een band in kl. 8vo, groot 199 gefoliëerde bll. + 1 bl., sign. Aij—Bbv. met de volgende 17 stukken:

94. Verclaringe || Des Sevenden || Capittels tot den || Romeynen. || Waer in ons den wegh der Salich- || heyt gheopenbaart ende bekent ghemaeckt || wert wt ghenaden / door Jeſum Chriſtum in || den Gheeſt / op dat wy ſonder wycken in dat || Licht moghen wandelen tot die Stat des le- || vendigen Godes: Tot heyl ende ſtichtinge || voor alle Goetwillighe / ootmoedighe || Herten ende Liefhebberen der || Waarheyt / Gebenedijt || inder Eewich- || heyt. || 1. *Johan.* 1. 6. || Is 't dat wy ſegghen / dat wy gemeenſchap mit hem || hebben || &c. Gedruckt in 't Jaar xvj$^{c}$ xiiij.

Bl. 2—13. Fol 2$^{a}$: ... Neemt Waer. || ALle die Werelt / ſy ſijn oock || Lutherianen / Euangeliſche ſchrift- || geleerden / Monnicken / Papen en- || de Bontghenoten Godes of Chri- || ſtenen / niemant wtgheſondert / Olden oder Jongen / dwalen of miſſen te ſamen dat ver- || ſtant van Paulo tot den Romeynen aen het || Sevende Cap. daer ſy alle in eenen ſin op ac- || cordeeren tot een verlichtinghe haers Vley- || ſches.

95. Een ſwaarmoe- || dich Inſien || Ende ernſtige Vermaninge || over den Vryen / Stolten ende On- || boetvaerdigen deſer Werlt. Waer aen men || Godes ende des Duyvels aart onderſchey- || delijck kennen ſal. Wien men ſonder twyvel || hooren eñ navolgen mach / overmits het niet || alleleens en is / wie Godes Woort ſpreeckt. || Allen Oprechten van herten ſeer dienſt- || lyck / tot waarſchouwinge t' een || der gedachteniſſe na- || gelaten. || *Maleach.* 3. 1. Siet / Ick wil mynen Engel ſenden / &$^{a}$. Ghedruckt in 't Jaar 1614.

Bl. 14—25. Aan 't slot: Wtgegaen in 't Jaer 1552. Fol. 15: Een ſchriftelijcke ernſtige || Vermaninghe ende waerſchouwen- || de leerende Onderwyſinge / &c... HOewel Ik gheen dinck op || Aerden mitten ghemoede ghevoel of || bevind liſtiger na te trachten / &c.

96. Een Beſcheyde- || lyck Onderricht / dat den || menſche die vreeſe voor verleydinge || door den Geloove tot Godt te

willen komen || ſeer ſchadelyck ende hinderlick is. Oock || wanneer wy Godes Gauen eñ Goe- || deren / ſo innerliick als wtter- || lyck / te gebruycken || vry ghemaeckt || werden. || Hoewel Ick na die Gave des || Gheloofs ende der Liefden / . . . .

Bl. 26—43. Aan 't slot: Wtgegaen den 3. Meert. Anno 1548.

97. Een Trouhertighe Ver- || maninghe / allen Liefhebberen || der Waarheyt Godes ſeer || dienſtlijck. || Na langhe ſpreecken / ſuchten || kermen ende klagen / volgt billigh || een ſwygende ruſte:

Bl. 44—50. Aan 't slot: Wtgegaen 21. Decemb. Anno 1552.

98. Een ſtemmelijc- || ke aendachtighe leerende || Reden: Allen Goetwillighen ende || Godtvreeſende Herten / ende by- || ſonder den Huys-ghenoo- || ten des Heeren / ſeer dienſtlyck || *Johan.* 8. 32. || Is 't dat ghij blijft in myne Woorden / &ª. *Luc.* 14. 26. || Soo yemant tot my komen wil / &ª. Ghedruckt in 't Jaar xvjᶜ xiiij.

Bl. 52—71. Aan 't slot: Wtgegaen den 2. Auguſti / 1555. Fol. 52ª: Een ſtemmelijcke . . . Reden: . . . WAt wonderbaarlijcker We- || der ende feldſamer handel Godes! || Wie ſagh veele in alſulcken Schoo- || nen ſoeten Tijt &c.

99. Van die Heer- || lijcke ende Godlijcke Or- || deninge der wonderlijcker wercking- || ghen Godes / die ſyn eygen Beeld alle din- || ghen in Dryen wel geſchapen ende gemaeckt || heeft: Tot prys ende lof ſijnder hooger Maje- || ſteyten: welcke alleen wijs / rijk / machtich || ende vol eeuwigher onwtſprekelijker glo- || rien is / gebenedijt inder Eeuwicheyt || door Jeſum Chriſtum / dat waer- || achtighe Licht ende Le- || ven / Amen || *Jerem.* 31. 33. || Ick wil myne Wet in hare herten geven &ª. Gedruckt in 't Jaar xvjᶜ xiiij.

Bl. 73—86. Aan 't slot: Wtgegaen in 't Jaer 1535. Fol. 73ª: Van die . . Ordeninghe . . . Saluyt allen Geloovigen Waren || opreehten Herten. || VErblyd v ghy Hemelen / O || ghy Aerde weeſt vrolijck / ghy Ber- || gen

juychet / ghy Heuvelen maeckt || eenen blijden Roep: ghy Boomen || eñ Planten des Heeren ſpringt op van blijd- || ſchappen / ja ende oock ghy Rivieren ende alle || Wateren / ſlaet uwe handen in genoeghten te || ſamen:

Fol. 79$^{a}$: Ghy Mannen laet uwen Baart waſſen... die ghy in den eerſten Adam van den Wyve (v eygen Vleyſch) liet affcheren.

100. Waerninghe voor Sa- || than / Belial ende alle verleyden- || de / verdervende Geeſten. || HOed v / hoed v alle / ghy die || Godes of Chriſti ſyn wilt / voor die || ſchadelijcke / bedrieghelijcke / arghe || ſchalcke / verleydende kloecke Aart || ende verdervende booſe dootlycke Geeſt / wt- || wendich als inwendich.

Bl. 87—91. Aan 't slot: Wtgegaen Anno 1550.

101. Waerſchouwinghe voor || dat ſchadelycke Bedroch der der Men- || ſchelycker Goet- || dunckenheyt / Eer-gie- || richeit ende Eygen-wyſheyt. || Neemt waar. || ALle Knien (verſtaet) ſullen || den Heere ghebuyght werden / alle || tongen hem belyden &$^{a}$.

Bl. 92—96. Aan 't slot. Wtgegaan Anno 1549.

102. Clare Berichtinge / || Hoe die Menſch || van Godt ghevallen / &$^{a}$... Op nieus herdruckt. Anno 1614.

Bl. 97—121. Aan 't slot: Wtgegaen Anno 1543. Fol. 99$^{a}$: Neemt waar. || Een clare wtſpraack en- || de Berichtinge van den Eeuwighen || God ende den afvalligen Menſche:..... Dat Eerſte Capittel || ALle Menſchen ſyn (dat ghy 't || weet) in den eerſten Oordeele in A- || dam mit Adam / Gode (een Heere || ende Geeſt / de Coninek eñ Schep- || per der Werlt) af / dat ſondelijcke doodlijcke || Vleyſch toegevallen &c.

103. Van dat gerech- || te ware Sion ende Hier- || ruſalem.... Op 't nieu herdruckt Anno 1614.

Bl. 122—141. Aan 't slot: Wtgegaen in Auguſto 1544.

104. Van dat voor- || gaen ende navolghen || blyven ende vergaen || moet.... Op 't nieu herdruckt Anno 1614.

Bl. 142—154. Aan 't slot: Wtgegaen in 't Jaer 1543.

105. Van die Onge- || rechte ende die Ghe- || rechte ware Predi- || canten..... Op 't nieu herdruckt Anno 1614.

Bl. 155—166. Aan 't slot: Wtgegaen Anno 1544.

106. Wie Ooren heeft te || hoo- || ren / die hoor. || Matth. 13.9. || Is 't niet alſo? dat een Schrift- || gheleerde bewuſt ſy / van die Schrift || te ſpreecken?

Bl. 166$^{b}$—169. Aan 't slot: Dat moet Ick noch daer op ſeggen || dat Ick liever een Woort of vijf wt den || Geeſt hoore / dan thien-duyſent wt die || Letterlijcke Schrift / ſoo veele || gaet den Geeſt die Let- || ter te boven. || Vale. Zonder datum.

107. Wat werck God an ons || voordert || ende wy tegenwoordich || (dewijl het Dach is) te bearbeyden || oock wat leven wy hier inder || Tijt te verliefen || hebben. || NEemt waar myne Kinderen (ghy die v onder 't Geloof beroemt ende na Godt vraaght / ſijn vrund- || ſchap in Ghenaden / liefden / vreden || ende gerechticheyt in-komen / ja eewelijck ge- || nieten / ghebruycken / eñ hem Gebenedyt ver- || eenbaart ſijn wilt) dat eenſige woort &$^{a}$.

Bl. 170—180. Aan 't slot: Wtgegaen in 't Jaar 1553.

108. Van || Almachticheyt / Ghe- || rechticheyt ende Barm- || herticheyt.

Bl. 181—186. Zonder datum.

109. Een stemmelijcke ſim- || pele Reden: Hoe ſich eener in 't Leſen || ende op ſynen inwendighen Wegh hebben ſal:....

Bl. 187—192. Aan 't slot: Wtgegaen in Februario 1547.

110. Hoe een Chriſten hem ſel- || ven door-breken ende in Chri- || ſto vlieten moet. || Neemt waar / mijn Alderlieffſte kinde- || ren / daer toe ghy alle / die niet dolende || vervloeyen / in die Putte des Eeuwighen || verderſeniſſe kommen wilt:... DAt laet ick v van Liefden tot || ſalicheyt eñ Godes prijs weten / &$^{a}$.

Bl. 193—199. Aan 't slot: Wtgegaen in 't Jaer 1545. Het laatste blad vormt een „Regiſter van die xvij. Stucken in || defen Boecke begrepen."

**1556.**

111. Alle vaten ſicht- || men wtgheuen wat || ſy inhebben: Alſoe moeten || alle Natuerẽ der Kruyden / Crea- || tueren vnde Vruchten der Aarden van || ghelijck / haer vermoeghen vnde || aert na / voortbrenghen / weer || ſy willen oder niet: Euen || is my dit ten ghoe- || de gheſchiet. || Nemet ter herten.

Folio. Bl. 1—40 gefoliëerd en 1 bl. met Register. Herdrukt in 1610 in 4to. Cf. n° 112. Aan 't slot: In Januario. Anno 1556.

112. Alle Vaten ſiet men wt- || geven wat ſy in-hebben:... Neemt het ter herten. || Sap. 15. 3. || V (O Heere God) te bekennen is volmaeckte Gerechticheyt /... *Rom.* 11. 33. || O diepheyt der Ryckdommen).... Op nieus herdruckt in 't jaer xvj$^{c}$ ende Thien.

4to. 58 bll., sign. Aaaij—Gggvj. Wtgegaen in Januario / 1556.

113. Van die Aart / Blindt- || heyt / Dwalinghe vnde Duyſ- terniſ || ſe deſer booſe Werlt / wie vnde welcke het || Lichaem Chriſti ſijn / mit aanwyſinghe des rechten Wechs. || Oock wat Vrucht van die Kunſt Philoſophiae / die Oldtheyt || des vley- ſchelycken Vernufts komt. Vnde waerom die || Gheleertheyt schadelijck: Mit meer andere ſchoone Leeringen vnde Ontdec- kingen der Heyliger || Schrift: Aan v mijn Kinderen vnde Ge- broeders geſchre- || uen. || *Luc.* 15 *Verſ.* 7. *Ick seg v* &c. Wtghegaen in Januario / int Jaer 1556.

4to. 26 bll., sign. Aaij—Ddiij.

114. Antwoort vnde Onder- || richt D. I. Op die Vraghe vnde || voorgheuen des welgheleerden Heeren Scipio- || nis N. Na- melijck: Of der Wijſen wijſheyt oder Menſchelijc- || ke ghe- leertheydt niet nutlijck oder nootwendich ſy voor den || Ghe- loovighen || die Heylighe Godtlijcke Schrift || te beth te ver- ſtaen / als ſommighe meenen? || Tot een Oordeel allen Ghe- leerden || vnde Ongeleerde dienſtlijck gheſchreuen. || *Luc.* 16.

*Verſ.* 15. Wat hooch gheacht &c. 1 *Corinth.* 2. *Verſ.* 4. *Myn Woordt* &c. 1. *Corinth.* 3. *Verſ.* 18. Niemant en bedrieghe hem ſeluen &c. Wtghegaen in Martio / int Jaer 1556.

4to. 19 bll., sign. Aij—Ciij.

Een band in kl. 8vo, groot 239 gefoliëerde bll. + 1 bl., sign. Aij—Ggv, behelzende 15 stukken, met afzonderlijke titels maar doorloopende foliëering.

115. DIALOGVS || Tuſſchen Peter || vnde Jan / voorſeggen- || de deſen tegenwoordighen grou- || ſamen tyt / vnde waer mede 't ſeluighe te || voorhoeden. Dat die Letterlycke Schrifft (het Manna verghelijckt ſynde) niet na die Boeckſtaf || ghenomen / maer deur den Heijlighen Geeſt ver- || ſtaen moet werden. Vnde hoewel alle vleijſch van || aart verdoruen || ſal men nochtans het Oncruyt || met de Terwe tot den tyt des Oogſts laten || opwaſſen. Hoemen ook deur 't Geloof || in 't Bloet Chriſti ſalich te wer- || den / verſtaen sal &c. || *Matth.* 10. *vers.* 21. *Den eenen Broeder ſal den anderen leueren totter* || *doot* / &c. Matth. 13. verſ. 30. || Maer laet-ſe beyde te ſamen waſſen &c.

Titel en bl. 2—25. Zonder datum.

116. Tſamen-ſpreeckinghe || Tuſſchen een Schrift- || vnde Geeſt-geloouige Mar- tha vnde Magdalena: twee Ghe- || ſuſters van eenen Vader / dan niet || van eender Moe- || der. || Dat veele &c.

Bl. 26—40. Aan 't slot: Wtghegaen int jaer M. D. LV.

117. Een bewoordelijcke Leeringe oder geſchrift || den aenmerckenden goetwilligen || Kinderen / ja Olden vnde Jongen van Ja- || ren / tot den Rijcke Godes bewuſt / || wijs / || aendachtig vnde ge- || leert te maec- || ken.

Bl. 41—65. Aan 't slot: Wtghegaen int Jaer 1556.

118. Neemt waer mijn Kin- || deren (ghij die v onder het || Gheloof beroemt vnde na Godt || vraecht / ſijn vrundtſchaft in Genaden || Liefden / Vreden vnde Gherechticheyt || incomen / ja eewelick genieten / gebruijc- || ken / vnde hem Gebenedyt vercijnbaert || ſijn wilt) dat eeuwige navolghende woort || Johannis int 9. Capit. vers. 4. || Werckt diewyl het Dach is / &c.

Bl. 66—77. Zonder datum.

119. VAn die rechte ware || Liefde / waermede die te || ghenaecken is. Welcke die Minſte || vernaemt werden: Vnde hoe men in ſijne || hopeninge die werckelijcke kraften des Ge- || loofs gevoelijck verkrijgen / daer-om hert- || lijck bidden / vnde ſijnen koſtelijcken tyt || niet in ijdelheijt verquiſten || ſal. Neemt waer wie dat wil / kan || oder mach.

Bl. 78—93. Aan 't slot: Wtghegaen int Jaar 1551.

120. *Verſcheyden Onderwijſinghen*: || Dat Godes Woort niet || alleen ſchriftlijck beroemt || maar oock dadelijck deur 't Geloof || moet beweſen ſijn. Dat oock onſe her- || te conform Godes behoort beuondē te wer- || den / die gheen Aenſiender der Perſoonen || dan hem een yeder euen na / lief || vnde waert is / &c. Neemt waer / die myn Ziele || na der Waerheyt van herten || bemint.

Bl. 94—107. Aan 't slot: *Wtgegaen int Jaer* 1555.

121. Beſchryvinghe || van veelderley Son- || den: hoe vnde waer in die onderſcheidelyck te kennen / vnde deur || die Overicheyt te ſtaffen syn. Oock weer || deur die Weth an den Menſche gekrenckt || vnde herwederom in Chriſto vervult wert: || Alſo dat die Geloouighen wel alle dinck in macht hebbende / daerom niet onſtichtelycks || doen ſullen. Ten laeſten wat leven hier later ſalicheyt te verlieſen || vnde in deſer || Werlt ouer te geuen / noo- || dich is. || Den God lief heeft / ſtraft hy / &c. *Schelden helpē meer an den Wyſen / als || ſlagen an Sotten.*

Bl. 108—131. Aan 't slot: *In Decembre, Anno* 1552.

122. *Onderſcheidelyck Bericht* || van tweederley Schaemte || vnde die rechte Offerhande: Waer || toe die Weth dienſtich ghegeven: mit waer- || ſchouwinghe voor des Duijuels liſt vnde || vleyſchelycke vryheit. Van die vyant- || ſchaft tuſſchen der Slanghen || vnde de Vrouwen || Saade || *Neemt waer / myn Kinderen* || *die myn Ziele lieft.*

Bl. 132—147. Aan 't slot: Den 16. Julij. 1551.

123. *Trouhertige vermaninge:* || Dat hem niemant in || eygender wel-meenen Go- || des Woort onderſtae te meeſteren: || nadien het nv teghenwoordich ongelyck als || voor-Tyden lichtende vnde opghaende is: || Daerom elck ſich voor een ongerecht Oor- || deel wachten / noch hem in Godtlycke || ſaken op die Ongefondenen licht- || vaerdich betrouwen mach.

Bl. 148—162. Aan 't slot: *Wtghegaen Anno* 1552.

124. Cort Onderſoeck: || Waer aen men weten vnde bekennen ſal / of men in || Godes vyandtſchap oder vrundt- || ſchaft ſtaet: Wyder: Hoe ordentlyck het || (Godes ordeninghe na) in die Gemeente || Chriſti behoort toe te gaen. Oock || waer in vnde op ſich elck || te trooſten || heeft.

Bl. 176—188. Aan 't slot: Wtgegaen den 19. January 1556.

125. Wat arm van Geeſt te || ſyn / recht te ſegghen is: || contray Loy Schaliedeckers || gront vnde wtlegginghe. || Salich ſyn ſe de arm van Geeſt ſyn / &c. Matth. 5.

Bl. 189—199. Zonder datum.

126. Beclach ouer den ver- || lorenen tyt: mit bewyſinghe || dat het Wtterlycke Hiſtorialiſche || Geloof kraftloos / om die voorliedene Son- || den wt te wiſſchen / onvrucht- || baer ſy.

Bl. 200—211. Aan 't slot: *Wtgegaen int Jaer* 1554.

127. Antwoordt vnde Be- || richt: Of my t' eenigher tyt || yemandt vraghen oder verwyten || wilde: Waerom ick my ſo

lange verburgen || geholden / niet Apoſtoliſch / gelyck die rech- || te Ghefanden / eenen yeghelycken || gheopenbaert en heb- || be / &c.

Bl. 212—227. Zonder datum.

128. Nadien bij der Apoſtelen || als oock in defen onfen Tij- den deur || den Logen-geeft vnde Roover der Liefden || veele oneenicheyt in 's Geloofs faecken ghe- || refen / mocht men vraghen / wie dan || van allen geloofwaerdichft || t' achten || fy? || Syt hiermede alle te famen in den || Heere ghegroet / die myn Ziele inder || waerheyt mit eewiger liefden bemint.

Bl. 228—239. Aan 't slot: Den 7. Octobris Anno 1554. Het laatste blad bevat een „Regifter van die XV Stucken || in defen tegenwoordigen Boeck || begrepen."

Een band in 4to, groot 84 + 84 + 84 + 72 + 16 gefoliëerde bll., sign. Aij—KKiij, bevattende, met afzonderlijke titels, 33 stukken, t. w.:

129. Van die Vvertlijcke || Rechten. || Alle ware Gheloouighe rechtfchape- || ne Chriftenen oder die gantfche Chriftenheyt wtge- || fondert: alleen die arghe boofe onghelouighe || werlt ter beteringhe ouerfproocken || vnde voorgeholden || Sap. 1. vers. 1. || *Benaerfticht v der Wijfheit ghy die dat Landt regiert.* &c. *Pfal.* 82. *verf.* 1. 2. || Godt heeft in die Ghemeynte der gheenre gheftaen / &c. Wtghegaen Inden Jare 1551.

Bl. 2—20.

130. EEN || Hertlijcke Clach-Reden || tot Godt ouer 's Men- fchen blintheyt || dwalinghe vnde onverftant: Vnde een grondt- lyck || Bericht / wie daer van meeft te befchuldighen vnde || deur wien het beft te beteren is: Een yeder vn- || de byfonder die Regenten vnde Ouerich- || heyden des Volcks tot ftichtinge aen den Dach ghe- || gheuen. || *Pfal.* 2. *Verf.* 10. 11. 12. || Werdt wys O ghy Coninghen / &c. Wtghegaen In maio / Int Jaer 1551.

Bl. 21- 26.

131. Een corte grondige Ver- || claringhe op die invallende Reden: || Dat Godt niet aenneemt / dan dat kleyn / arm || vnde niet is: Vnde verachtet dat gene || dat by vnde deur hem ſel- || uen wat is. || 1 *Corinth.* 1. *Verſ.* 24. 25. 26. || Siet aen Lieue Broeders uwe beroepinghe: &c. Wtghegaen den xij^en^ Auguſti / In 't Jaer 1551.

Bl. 27—45. Op bl. 45: Corte antwoort op een Vraghe &c.

132. Een weinich van den || Afval / wie / hoe vnde deur wien ſy ghekommen / waer in ſy gegrondt ſtaet / vn- || de teen eynde ghebracht of wtge || maeckt ſal werden. || 1 Theſſalo. 2 Verſ. 3. || *Laet v niemant verleyden in geenderley wyſe:* &c. IIII. *ESDR.* 4 *Verſ.* 10. || Want het booſe Saeyken is in het herte des Menſchen / &c. Wtghegaen den XX^en^ Septemb.: Anno 1551.

Bl. 46—70.

133. EEN || Nadencken myns onge- || hoorenden Gheclachs voor Godt || mijnen Heere vnde Vader || in den Hemel || *RON. XI. VERS. II.* || Of en weet ghy niet dat die Schriſtuere ſeyt van Helia / &c. Wtghegaen Int Jaer 1551.

Bl. 71—79.

134. Oorſaeck waerom Godt || wel eenen ſtraft der ghoet doet: We- || derom der in s^t^ Menſchen ooghe quaet doet / ouer- || ſiet vnde ongheſtraft laet. Bewyſende dat || Godt geen Aenſiender der Perſoonen || noch op eenich ghoet-ſchy- || nende werck ach- || tende is. || *Prouerb.* 14. *Verſ.* 12. || Veele duncken haren wech recht te ſyn / &c. Jeſai. 55 Verſ. 8: 9. || *Want myne ghedachten en ſyn niet ghelyck de uwe:* &c. Wtghegaen den XXX^en^ Decemb. Int Jaer 1552.

Bl. 80—84. Bij Nippold (1864: 561) 30 Sept. 1551.

135. Een Ernſthaftighe Va- || derlycke Vermaninge aen den Wa- || ren Kinderen Godes / die de Weth des Geeſtes in || haerder herten om draghen tot een daghelyckſche || affteruinghe des

Vleyſches: op dat ſy ten eynde || toe daer in volherdende / die beloofde Sa- || licheyt der Zielen tot Godes haers || Vaders prys mochten || beeruen. || *Apocal.* 3. *Verſ.* 10. || Sijt getrouwe totter doot / &c. 2. *Epiſt. Petri.* 3. *Verſ.* 14. || Daerom mijn Liefſte / nv ghy dan daer op wachtet / &c. Wtgegaen in Januario / Int Jaar 1552.

Bl. 2—15.

136. Een Jammerlyck Geclach || ouer den Loop vnde het Oordeel || deſer Werlt: Oock deur wien vnde waer in die || beteringhe rechtlyck geſchieden ſal. Dat oock || een yeghelyck Menſch wt ſyne Woorden oder || Reden van 't herte ten monde wtgaende / bekent || vnde wt die selue gherechtvaerdicht of ver- || doemt ſal werden. Allen Godtvruchtighen vnde Waerheyts-Bemin- || ders tot warninghe || angegeuen. || 4 *Eſdr.* 5. *Verſ.* 1. || Maer van die Teyckenen / merckt alſo: &c. *MATH. XII. VERS.* 37. Wt uwe Woorden ſult ghy gherechtvaerdicht / &c. Wtghegaen In maio, In't Jaer 1552.

Bl. 16—23.

137. Ernſtlycke waerſchou- || winghe tot onderſoeckinghe vnde || proevinge / op wat Grondt vnde Fundament een || yegelyck ſyn Ghebouw gheſtelt: oock of hy ſich || recht vnde wel die Waerheyt Chriſti inghegron- || det / ſyn leuen voor die Eeuwighe Doot ghereddet || heeft. Sampt een cort Bericht van 't rechte buy- || ghen / ſwyghen vnde toeluyſteren / in verbeterin- || ghe van Godes Ghenade allen Goet- || willighen vnde Eenfallighen te || lief aenghegeuen. || 1 Corinth. 3. Verſ. 10. || *Ick van Godes Ghenaden / die mij ghegeuen is* / &c. Matth. II. verſ. 19. || *Leert van my / want Ick ben ſachtmoedich* &c. Wtghegaen In Julio Anno 1552.

Bl. 24—32.

138. Claer Verhael: || Vvaer in / mede vnde || deur wy Godt vinden / behaechlyck || of ghevoechlyck ſyn moghen. Mitsgaders

oock || dat Godt in ſyner Ordinantie eenen yegelycken beroepende / na || die mate des Geloofs vnde wtdeelinghe der Gaven Chriſti || alle-man richten wert: Allen Goethertigen / Welghe- || ſinden te lief: den Moetwilligen vnde voor- || wetende Quaden tot ſtraf vnde lee- || re noodich voorgedragen. || Dat noyt Oor en hoorde / noyt || Ooch en ſach / Sal Godt woordelyck tot- || ten Gelooue vnde beteringhe || heer-voordoen. || Prouerb. 1. Vers. 20. 21. || *De Wysheyt claecht daer buyten* / &c. ij Epiſt. Johan. 1. Vers. 9. || *Wie ouertreet / vnde en blyft niet in die Leere Chriſti* / &c. Wtghegaen In Septemb. Int. Jaer 1552.

Bl. 33—A2.

139. Een droeuich Suchten || vnde klaechlyck Vermanen ouer || des Menſchen verderffeniſſe / aenwyſende welcke || die grootſte Sonde vnde Sondaren ſyn. Mede || vanden aart vnde bedrijf des Olden vnde Nieu- || wen Menſches. D'oorſaeck vnde onderſcheydt || waertoe vnde om hem Godt geſchapen heeft. Van || ſyn afval / hoe / waerin vnde deur Godt hem we- || derom vervatten wil. Dat daer ſyn drye benaeme- || lycke Dooden: maer deur eene alleen die rechte || Doot vnde verderuen ontſtaen vnde in verbur- || ghen lecht. Hoemen oock mit het quade vnde || die Quaden handelen / dat Oncruyt on- || der die Teruwe bis den Tyt des || Oogſt laten ſtaen ſal. || *Matth.* 12. *Verſ.* 31. 32. || Die mit my niet een is / die is teghen my: &c. *Jacob.* 2 *Verſ.* 20 || O ydele Menſche: Wilt ghy weten dat het Gheloue ſonder die || Wercken doot is? &c. Wtghegaen In October / Int Jaer 1552.

Bl. 43—55.

140. Een hertelyck Beclach || ouer Menſchen onachtſaemheyt || in 't waernemen ſynder woorden / wercken vnde || ghedachten. Mit een yverich vermanen tot den || waren Gelooue: welck deur een Gheeſt-leuendich || woort opgeweckt wert: Daarom oock niemant || het leuendige Gheloof in 't beleuen ongelycker als || die Eygen-gerichtighe (voor welcken Hoeren || vnde Boeuen /

Ja openbare Sondare ingaen || ſullen) bevonden werdt / mit veel meer || andere bewiſſreden hier || toe dienende. || Hebr. 3. Vers. 7. || *Daerom ſoo die Heylighe Gheeſt ſeyt : &c. Matth.* 11. *Verſ.* 28. || Komt tot my alle ghy / die daer arbeydet vnde beladen || ſyt / &c. Wtghegaen In Nouember / Int Jaer 1552.

Bl. 56—64.

141. Sorchdragende voorgeuen : || Hoe wy ons Chriſto || gantſch ghelaten ouergheuen / van || onſe eyghen goede Wercken / willen vnde loopen || niet holden moeten. Mede hoe alle die Werlt deur eenen Heyligen || ſchyn verleydt wert : waerom der Heer (ons ſalich te maecken) ter || contrarien met roode besuydelde Kleederen van Edom vnde || Boſra komt / daermede alle des Menſchen vermoghen || vnde goetbeduncken / ter nederwerpende / Chri- || ſtus alleen den roem / ere vnde prijs || onſer Salicheyt beholdt || Rom. 9. Vers. 16. || *So en lecht het ny niet aen yemants willen oft loopen , &c. Jeſai.* 53 *Verſ.* 4. || Wy achten hem als of hy van Godt gheſlagen / &c. Jesai. 63 Vers. 3. || *Ick heb die Wynperſe alleen getreden/* &c. Wtghegaen den IX^en^ Decemb. Anno 1552.

Bl. 65—72.

142. Berichtinghe van den || Spreuck Chriſti || *JOHANNIS XVI.* || Inder Werlt ſult ghy droefheyt hebben / &c. Aan v myn Kinderen vnde Gebroe- || ders / ſamptlyck denen die hier ter Werlt haer on- || wille ſiende beſtooten werden / oder murmureren moch- || ten / dat die Kinderen deſer Werlt ſo geluckich || voorſpoedich / onbekommert / ruſtich || vrolyck vnde vredich ſyn. || Wtghegaen Inden Jare M. D. LII.

Bl. 73 78.

143. Trouhertighe waer- || ſchouwinghe / aen een yeder die ge- || bieden ouer anderen hebben / dat ſy Godt vooral || vnde bouen al in ſyn Wil / Woordt vnde Gebodt moeten hoorſa- || men / eer ſy van anderen in haer Ghebodt gehoorſaemheit rech-

te- || lyck eyſchen mogen. Daer beneuen datmen alle-Man den rechten || Dienſt Godes vnde die Broederlycke Liefde niet ſonder aenſien || maer alleen die met Chriſto eens gheſint ſyn / voorholden vn- || de trouwelyck bewyſen ſal. Dat oock gheen Ceremo- || nien of wterlijcke Dienſten buyten 't Geloof || oder die Liefde Chriſti Godt || aenghenaem ſyn. || Roma. 2. Verſ. 1. || *Daerom O Menſch en kondt ghy v niet ontſchuldigen* / &c. *Math. 7. Verſ.* 6. Ghy en ſult dat Heyligdom den Honden niet gheuen / &c. Galat. 5. Verſ. 6. *In Chriſto Jeſu en gheldt noch beſnydinghe.* Wtghegaen Int Jaer 1552.

Bl. 79—84.

144. Volcomen Bericht: || Hoemen ſich in ghehoor- || ſaemheyt des Gheloofs voor des || Olden Slangen liſticheyt / den Dief ende Roouer || der liefden / wachten moet. Oock van den || rechten waren Aart vnde Werckin- || ghe der Liefden Chriſti. || *JESA XLIX.* || Du biſt myn Dienaer Iſrael / &c. 1. Petr. Cap. 5. Verſ. 8. || *Weſt nuchteren ende waeckt* / &c. 1. *Corinth.* 12. *Verſ.* 31. Maer went v zelvers na die beſte gauen / &c. Wtghegaen In Februario / Anno 1553.

Bl. 2—8.

145. Een leuende waerach- || tighe ſtichtelycke Reden: Aenwyſen- de wat het ware Gheloof Chriſti inden Menſche || deur Godt Almachtich werckende is: Aen v || myn Kinderen / ſampt alle goetwilli- || ghe behoeftighe herten || geſchreuen. || Jacob. 2. Verſ. 18. || *Maer yemant mocht ſegghen: Ghy hebt 't Gelooue* / &c. *Johan. 5. Verſ.* 43. Ick ben in myns Vaders Name ghekomen / &c. Wtghegaen In April, Int Jaer 1553.

B.. 9—17.

146. Van die rechte ware || Vrede / vnde waer in ſy te vinden || is: Den Aendachtighen vnde Godtmee- || nenden na beloop des tyts || verſproocken. || O hoe ſalich is der Menſch / der ſyn vertrouwen vnde hopinge op den Heere gheſet || heeft /

niet op hooghe Pracht noch achtinghe der Men- || ſchen ſiet: noch op denen / die haer tot loghen || ghewent oder tot ydelheyt ghe- || keert hebben. || Pſalm 85. Verſ. 9. || *Siet / Ick wil hooren wat Godt ſpreeckt:* &c. Philip. 4. Verſ. 6. || *En ſorcht niet: maer in allen dinghen laet v begheerte int Ghebet* &c. Wtghegaen den 24. Julij / Int Jaer 1553.

Bl. 18—33.

147. Een naeckte Ontſluy- || tinghe vnde Verclaringhe / hoe die || Prince deſer Werlt in ſyn oordeel mit alle ſyne || Lidmaten in Godes ſaeken wtgefloten is. Oock van den Godt- || loo-ſen Epicureeuſchen Grondt / mit een Wederlegginghe haerder || valſcher meeninghe: Voorts hoe dat ſich niemant beteren en kan || hi en niet eerſt ſyn verderuinge recht kenlyck is. Hoe oock die Be- || teringhe in den Ghelooue beſtaet vnde niemant achter || tydt kan gheholpen werden / daerom een yeghelick toe te ſien heeft / dat hy ſyn deel Salich- || heyts niet verſuyme / &c. || Eſaias 28. Verſ. 17. || *Ick wil dat Oordeel tot een Richtſnoer vnde de Gherechticheydt Wage maecken* / &c. *Hebr. 6. Verſ. 5.* Want het is onmoghelyck / dat die ghene die eens verlicht ſyn / &c. Wtghegaen In Septemb. Int Jaer 1553.

Bl. 34—47.

148. Een wtvloeyende Re- || den / wat het Alderheylichſte Ge looff || ſy / hoe 't ſeluighe allen menſchen (den Rycken als || den Armen) aengeboden / maer alleen van den ghe- || nen die haer eyghen vleyſch daer in daghelycks || cruycen vñ dooden / die Werlt in hen ſeluen ſampt || alle Godes tegenheydt verwinnen / aenghe- || nomen vnde tot Salicheydt bewaert || wert: mit meer heylſame || Leeringhen: || *ECCLES. XIII. VERS.* 30. || Die Ryckdommen ſyn ghoet / &c. Hebr. II. verſ. 4. || *Deur dat Ghelooue heeft Abel Gvd een grooter Offerhande gedaen dan Cain* / &c. Wtghegaen den leſten Octob. Int Jaer 1553.

Bl. 48—59.

149. *EEN* || Treflycke Bewys-Re- || den / hoe die Kinderen deſer Werlt / elck om 't cloeckſte / ſich bevlytighen die hoochſte || eere / ryckdom vnde glorie des vergancklycken Leuens te verkrij- || gen / waer deur ſy hen ſeluen des Almachtigen Godes vrundſchaft || (dat opperſte ghoet) vnde die kenniſſe haerder ſalicheyt beletten. || Daerbyneuen / dat hare Leyders Verleyders vnde blindt ſynde / || onder een ſchyn der waerheyt Godes Woort na haer vermo- || ghen onderdrucken / tegenſtaen vnde vervolghen. Mit || meer andere ſchoone Leeringen tot bevor- || deringhe der ſalicheyt || dienſtlyck. || *Luc.* 16. *Verſ.* 8. || Want die Kinderen deſer Werlt ſyn wijſer / &c. Luc. 6. Verſ. 19. || *Vnde hy ſeide haer een Ghelyckeniſſe:* &c. *Eſaie* 3. vnde 9. Verſ. 11. vnde 15. || O myn Volck die v wyſer die verleyden v / &c. Wtghegaen den XX^en^ Decemb. Anno 1553.

B.. 60—79.

150. Den ongeloouighen || oder Twyfelachtighen vnde || Wantrouwenden geſchreven: den || anderen niet ondienſtelyck. (Een ſonderling Bericht wat Godt verkieſt vnde verwerpt.)

Bl. 80—84. Zonder datum.

151. Van den toekomſtigen || Dach des Heeren. || Een ſnel nootwendich gheroep || eens heftigen waren Gemoets vnde Liefheb- || benden getrouwenden Hertes: Waer deur || alle Menſchen vermaent werden / hoe ſy haer teghen den ſeluighen || Dach behooren te || bereyden. || Luc. 21. Verſ. 34. 35. 36. || Maer wacht v dat uwe herten niet beſwaert en werden &c. Wtghegaen In Martino / Anno 1554.

Titel, bl. 2—19.

152. *BECLACH* || Ouer des Menſchen cor- || ten tyt / die hy ſo lichtvaerdich in al- || ler ydelheyt (doch mit veel moeyte) deurbrengt: Hoe || vnde waer deur hy daer van te wenden vnde te recht || weder te brenghen is. Waer in het Ghelooue be- || ſtact / vnde wat het eynde deſſelfs / oock die rechte || ver-

nederinge ſy. Insgelycks van die rech- || te Herders vnde waer aen ſy te ken- || nen ſyn / mit meer trouherti- || ge heylſame Verma- || ninghen. *Pſal.* 39. *Verſ.* 4. 5. 6. || Heere / maeckt my doch myn einde vnde 't ghetal || mynder Daghen / die noch voorhanden ſyn / bekent: &c. Wtghegaen In Maio / Anno 1554.

Bl. 20—30.

153. Een ſchoon Onderwys / || hoe een ieder te recht bidden / ſuch- || ten / clagen vnde leedtdragen ſal ouer ſyn aen- || geboren Kranckheyt vnde ongherechtich- || heyt: vnde hoe men deur den Gelooue || wederom daer van verloſt || vnde bevryet wert. || *Johan.* 4. *Verſ.* 23. || Maer die tyt ſal komen / vnde is nu / &c. I *Johan.* 1. *Verſ.* 21. || Ghy Beminde / iſt dat ons onſe herte niet en verdoemt / &c. Wtghegaen In Auguſto / Anno 1554.

Bl. 31—39.

154. Een ernſthaftich Ver- || maen aen allen Onachtſamen / dat || ſy Godes Woort mit oneerder vlyt vnde aendacht || behooren te beſinnen: nademael het ſelue niet na || menſchelycker wyſe / noch mit ſinnen des ver- || nunfts mach ghevattet / maer wt grondi- || ger herten betracht vnde hoorſame- || lyck naghevolget moet || werden. || Eccleſ. 51. Verſ. 31. || *Komt tot my ghy Ongheleerde* / &c. *Eccleſ.* 18. *Verſ.* 6. || Der ſich laet duncken / dat hy verwonnen heeft / &c. Wtghegaen In October / Anno 1554.

Bl. 40—58.

155. Een voorgeſtelde Vraghe || eensdeels mit ſyn Berichtinge.

Bl. 59—65. Aan 't slot: Wthegaen In 't Jaer 1554.

156. Van die rechte ware || Kenteniſſe Chriſti vnde Kraft des Al- || derheylichſten Gheloofs: Hoe vnde waer deur || men die bekommen / vnde wie ſich die te || hebben / beroemen mach || oder niet. || 1 *Johan.* 2. *Verſ.* 3. || Vnde daer aen weten wy /

dat wy hem bekent hebben / &c. Rom. 10. Verſ. 17. || *Daerom komt dat Ghelooue wt dat gehoor:* &c. 2 *Petr.* 1. *Verſ.* 5. Zoo doet alle v naerſticheyt daer toe / dat ghy in uwen Gelooue deuch- || de bewyſt: &c. Wtghegaen Int Jaer 1554.

Bl. 65 verso en bl. 66—72.

157. Summariſche Vercla- || ringhe op den Spreuck || Pauli || *ROMAN. XIIII. VERS. XXII.* || Wat wt den Gelooue niet en ghe- || ſchiet || is Sonde. Alſo is ſalich / der || ſeluen gheen conſcientie || en maeckt / int ghene dat || hy (wt den Gelooue) || aenneemr. || Wtgegaen In Martio / Anno 1555.

Titel, bl. 2—25.

158. *ONDERSCHEYT* || Van den aert der Godt- || lycken vnde Ongodtlycken / bewy- || ſende / dat Godt geen aenſien op Perſonen / oock nie- || mandt ter verdoemeniſſe verordent heeft: maer dat || een yeghelyck deur ſyn eygen verkieſinghe / int Ge- || loof of Ongeloof ſtaende / beholden of verdoemt ſal || werden: So dat nu voort-an niemant (wyl het goe- || de Woort toeghekomen / die genade een yege- lyck onverdient aengheboden is) eeni- || ghe ontſchuldt ſal moghen || voorwenden. || Pſalm. 109. Verſ. 17. || *Hy heeft den Vloeck bemint / vnde ſy ſal hem komen*: &c. *Hozeas.* 13. *Verſ.* 9. || O Iſrael / ghy hebt v ſeluen verdoruen vnde te niete ghebracht: &c. Wtghegaen den Xij^en^ Auguſti / Int Jaer 1555.

Bl. 26—37.

159. Claer Bericht || Hoe Godt (wt Liefden) den Menſche mit ſyn Salichmaec- || kende Woort ſelf thuis komt / vnde niet des te min- || der int aennemen vnde beleuen deſſelvighen euen onachtſaem blyven. || Ja al iſt ſchoon dat ſij wel ouer haer onghehoorſaemheyt ſuchten / ſoo || gheſchiet ſulcks (by veelen) niet wt liefden Godes / maer hen ſelfs. || Wyder dat etlycke ſich onderſtaen tot die vernieuwinghe ſonder ver- || oldinghe te komen / daerom in vnde deur hen ſelfs luſt vnde ey- || ghen ver-

kieſinghe vergaen. Ouerſt die daer voor willen || bewaert vnde bevryet ſyn / moeten hen ſelven || verloochenen / Chriſtum in die We- || dergeboorte navolgen. || Matth. 23. Verſ. 36. || *Jeruſalem / Jeruſalem / ghy dié de Propheten doodet* / &c. *Matth.* 19. *Verſ.* 21. 22. 23. Jeſus ſprack tot hem: Wilt ghy volmaeckt ſyn / &c. Wtgegaen den eerſten Decemb. Int Jaer 1555.

Bl. 38—52.

160. Een onderſcheiddelyck || Bericht: Hoe vnde in wat manieren die Ge- || looughen / ſo ſich een Gheloof / eenen Godt / Heere || vnde Meeſter / Chriſtum beroemen / tot etlycke ghelegene tyden in 't tſamen-kommen / beſoecken || oder int vrundtlyck gaſt-nooden (ſo vnde als || het voor Godt ſonder argerniſſe beſtaen || mach) ſich onderlinghe holden || vnde draghen ſullen.|| Roma. 12. Verſ. 15. || *Verblydt v mit den Blyden* / &c. *Hebre.* 13. *Verſ.* 1. || Broederlycke Liefde ſal blyven: &c. Wtgegaen den tweeden May / Anno 1556.

Bl. 53—69.

161. Touwhertige Verma- || ninghe tot den Dienſt Godes / vnde || rechte verſoeckinge des Menſchen eygen wyſheyts || ghoet-dunckenheyts vnde ſelfs-Verſtants / mit alle || ſyns ſelfs goet-doen / daer hy alder meeſt in verblint || is. Byneffens oock een naerſtich onderſoeck / of || yemant oock / in den Gelooue vaſt ſtaet ge- || grondt / Chriſto vnde ſyn Woordt eens van herten gheſint || ſy / oder niet. || Roma. 12. Verſ. 1. || *Ick vermane v Lieue Broeders deur die bermhertigheit Godes* / &c. Phil. 3. Verſ. 7. 8. Wat my tot winninghe was / heb ick om Chriſti wille voor ſchade || gheacht: &c. Wtgehaen Int Jaer 1556.

Bl. 70—76.

Uitgaven zonder datum.

162. Een Geeſtelyck || Liedt-Boecxken: || Inholdende veel ſchoone ſinrycke Chriſtelycke || Liedekens: Oock trooſtlycke Nieuwe-Jaren / Claech || vnde Lof-Sangen / ter Eere Godes: alle Op-

rech- || te Godt-meenende Liefhebberen der Waer- || heyt Chriſti / Olden vnde Jonghen || ſeer dienſtlyck: || Deur D. J. || Pſalm. 89. Verſ. 1. || Ick wil ſingen van der ghoetheyt des Heeren eewelyck / vnde ſyne || Waerheyt vercondighen mit mynen Monde vorder vnde vorder.

12mo, titel en 92 gefol. bll., „Regiſter" van 3 bll., sign. Aij— Mv. Met muziek.

Fol. $1^a$: Ach kranckelyke Vleyſch.... Aan 't slot: *In Julio. Anno* 1529.
„ $3^a$: Myn ſinnekens / heb Ick / O God /.... Anno 1529.
„ $5^b$: Die Salichmaecker plein... Anno 1530.
„ $6^b$: Wel op wacker alle Menſchen... Anno 1530.
„ $8^b$: Ontwaeckt ghy wtuercoren... Anno. 1531.
„ $11^a$: Den Dach mach niet verborgen ſyn.,. Anno. 1531.
„ $14^b$: NV holdt aen wel / Want ick... Anno. 1531.
„ $68^b$: Fy olden Menſch / ghy blyft verloren /. . Anno. 1531.
„ $15^b$: BLaeſt den Hoorn op / vnde maeckt ghefchal:... („Op die wyſe van / *Languir me fais.*") Anno 1532.
„ $19^b$: Hoort alle die ooren hebt om hooren /... Anno 1532.
„ $22^a$: Die tyt van onſen Jaren /... Anno 1533.
„ $24^b$: Ik hoorden huyden waeyen / der Gheeſt.... Anno. 1534.
„ $27^a$: Waer ſach oyt Menſch dusdanighe banghe tyden /... Anno 1535.
„ $30^b$: Alle vleyſch is hoy / alſoo men ſiet:... Anno 1535.
„ $32^b$: Onſe Vader in die Hemelen claer /... Anno. 1535.
„ $37^a$: Hoort alle ghy Nacomelinghen /... In Decemb. Anno 1535.
„ $41^a$: O Chriſten Gheeſten wilt hierop achten... In Junio. Anno. 1535.
„ $58^b$: Die Heer is Coninck in Iſrael /... In Julio. Anno. 1535.
„ $44^a$—$57^a$: Onſe handen wy mit onſchult waſſen /... *In Nouemb. Anno* 1536.
„ $69^a$: Ghy ooren hoort / ſnel ongheſtoort /... In Martio. Anno. 1536.
„ $71^a$: Myn ooren hebben van bouen ghehoort /... In Decemb. Anno. 1536.
„ $57^b$: Al voor des Werlts grondt Ick ſtondt /
„ $62^b$: Maakt v op in Godes Namen /
„ $65^b$: Wt der diepten roep ick O Heere tot dy /
„ $67^b$: O Heer waerom treedt ghy ſoo verd' vnde ſwycht /
} Zonder datum.
„ $71^b$: Volgen hier na die Liedekens / waer- || af het eerſte gemaeckt is by Jacob Symonſſ. || vnde die twee andere navolghende by || Michael Janſſen.
„ $72^a$: Hoort Broeders int gemeyne /... Anno 1534.
„ $74^b$: Wt den Ooſten ſchynt ons den Dageraet /... Anno 1532.
„ $77^b$: Hoort doch alle in deſer tyt /... Anno 1531.
„ $80^b$: Noch een ander Liedt gemaeckt by An- || neken N.
„ „ : Ick hoorde die Baſuyne blaſen /... Zonder datum.

Fol. 83$^{b}$: Refereyn tot Lof des Nederlandts vnde der || Duytſcher Spraecke/ mit ſyn Liedeken. Zonder datum.

„ 92$^{b}$: Ballade.

*Het vernedert Nederlandt ſal wt nederheyt opryſen*, Zonder datum. Eynde deſes teghenwoordighen Liedt-Boecxkens.

Cf. Nippold, 1863: 38—40, 46, 48, 60, 63, 70. Het eenigst mij bekend exemplaar bevindt zich in de Koninklijke Bibliotheek te 's Gravenhage.

163. Hoert hoert hoert. || Groot wunder / groot wunder || groot wunder || groot wunder. || SIet op dye bergẽ komen voetẽ eens || goeden bade / dye goede meer vnde || tydinghe brenckt / O Juda holdt || dynen vierdach / ruſt van dynen ar- || beyt / vnde betaelt dyne gheloften || Hebter acht op / Ghy kinderen in den vleyſſche || mannẽ des Geeſtes / verblidet v / want die ſchalck|| en ſal niet meer ouer v komẽ / hy is gants wtge- || royt / daer omme louet den Heere heerlicke / vnde || dancket hem met alle uwe macht / wt geheelen || kreften. Merckter wal op.

Kl. 8vo, 63 bll., sign. Aij—Iiij. Herdrukt in 1610.

In zijn geſchrift *over het woord Duivel* noemt David Joris dit zijn *eerste* werk. Hij zegt: „Ik heb door Godes Genaden geſchreven in 't eerste Boek, d. i. in het Tractaat geintituleerd: *Siet op de bergen.*" Blijkends den daarin heerschenden geest behooren ook de eerstvolgende werkjes tot dit tijdperk der eerste inspiracie van den profeet. Wegens de ontwijfelbare eenheid van gedachte en oorsprong plaats ik ze derhalve bij de ongedateerde schriften vooraan.

164. Hoort / hoort / Siet / dat leuen / ſal wt den dooden opſtaen Vñ opent- || lick in den dach geſien worden. || Want die/ wyle het nacht is / worter geſlapen / Son- || der inden dach verrijſt men / vñ men ſtaet- || ter vandẽ ſlape op. Hebt daer acht op.

Kl. 8vo, 8 bll. (bl. 8 wit), zonder signaturen. Bl. 1 recto: De primo ac nouissimo dic. De titel bevindt zich op blad 2 recto. Zonder datum.

165. ¶ Dat eynde coemt / dat eynde coemt || ouer alle die vier hoecken der aerden || In welcken dach alle dingen ver- || anderen / verſchricken vnde || beuen oft opwecken || vnde ſteruen ſal.

Kl. 8vo, 14 bll., sign. aaaij—cccij. Zonder datum.

166. Een ſeer ſuuerlick tra- || ctaet van der liefden ſchoen || heit / die nv int leſte deell der || tyden van den hoghen H. || Gheeſt bekēt gemaeckt wert || wat haer weſen / aert of na || tuer ſy. Dat oeck dor Chriſtū || belaeſt is / dat die H. Gheeſt || die liefde totten le- || uen ſolde verklae- ren. Joh. || 14 ¶ Gheloue ende Haepe ſall || ophoerē / mer die liefde blyft || in der ewicheit. Corint. 13.

Kl. 8vo, 50 bll. (het laatste wit), sign. A2—F5. Gedrukf te Deventer, door A. Pafroed, omstr. 1539. Een titelprent stelt de symbolen voor der vier evangelisten, der triniteit en de apostelen Petrus en Paulus.

167. ¶ Seer goet on || derwyſinghe der wyſheyt / leerin- || ghe der waerheyt / Beyde || voor Ouden vnde || Jonghen.

Kl. 8vo, 16 bll., sign. aij—bij.

168. Ick verlichte allen menſchen die || leeringhe als die da- gheraet / || Ende ick ſal die ver- || tellen tot int || verre toe. || Eccl. XXiiij.

Kl. 8vo, 27 bll., sign. (a)—dij.

169. Een der || Paradyſcher Rieueren wt- || vloet vloijende als Leuende || Wateren van den lyue || des waren Ge || louigen.

Kl. 8vo, 59 bll., sign. Aij—Hiij.

170. Donſchuldige || D. I. || ij Cor. iiij || Daeromme die wyle || wy een ſoedanighen Ampt / &c.

8vo, 48 bll., sign. Aij—Miij. Cf. *le Bibliophile belge*, 1866, p. 130, N° 2. Dit geschrift komt by Emmius en Coornhert voor als *de groote ontſchuldiging*, waarschijnlijk in tegenstelling met de apologie van D. J. aan Anna van Oostfriesland.

171. Waernunge || ende leer. || Weeſt nuchteren eñ || waeckt / &c. Petri 5.

Kl. 8vo, 5 bll., sign. aiij—av (circa 1544.)

172. Van dat rech- || te voetwaſſchen / vnd wat || het leuen voor een an- deren te laten wt- ſpreeckt.

Kl. 8vo, 20 bll., sign. AAij—CCij.

173. Van die rechte || Gemeente Chriſti / vnd wie || die rechte Ketters ſyn / off jn || wien vñ van wien die || Ketterie opge- || ſtaen is.

Kl. 8vo, 12 bll., sign. Aij—Bij.

174. Een tweſpra- || ke tuſſchen Man vnde || Wijff / namelick Chri- || ſtus vñ de Gemeente || oder verlorene || menſch.

Kl. 8vo, 36 bll., sign. Aij—Eiij.

175. Die ellendige || Menſch mit ſynen goe- || den Engel.

Kl. 8vo, 26 bll., sign. aaij—ccvj.

175. Een klagelyck || Gebett: || mit veelderhande vraghen || eens bekummerden Menſches / vnd een wun- || derlyck Godtlyck Antwoort. || Niemant bekent den Soon dan die || Vader / &c. Mathei. 11. || Der Heer geefft ſyn heime- || lycke ſaken / &c. Pſalm.

Kl. 8vo, 60 bll. (bl. 60 wit), sign. Aij—Hij.

177. Neemt waer. || Dat boeck des leuens || is mi gheopen- || baert / Inde dat onvergancklike ſcrift || des inhoudings / laten ſien / Salich vnde || heylich / die daer in gheſcreuen || werdē gheuondē / Sy ſullen wt || dat licht / die wyſheyt Gs. || wel bekennt wer- || den.

Kl. 8vo, 80 bll. (het eerste blad wit), sign. aij—Kij.

178. Neemt Waer myn || kynderen. || Wyldy niet ghelogen || bedrogen wtkomen / ſoe || wacht v te voerſten voer v ſeluen / vnd || daer na voer alle Menſchen.

Kl. 8vo, 2 bll., zonder sign.

179. Alle vrome goetwillige lo- || uige oprechte welgeſinde her- || ten: Saluit.

Kl. 8vo, 4 bll., sign. A1—A3.

180. Gheſcreuen tot den wyſen / namelick den || cleynen den ootmoedigen eñ G. vreeſen- || de bedructe herten / Den onuer-

ſtandighē || eyghenwyſen / die houerdige rijcke ſtou || te verachters / en willen niet weten laten. || Siet toe / Houdt dat Heilich is coſtelick / eñ || uwē oprechte gheeſt diere / hebter acht op. || Emanuel. || In dem name Jeſu myns Heeren der warach || tigher liefhebberen der Ewiger waerheyt || Saluyt.

Kl. 8vo, 48 bll. (bl. 47 wit), sign. aij—fiij.

181. Vraege / hoet kompt || dat eyner wel tgoede voerneemt || ende dat niet goet is doet / laet || dath hy doen ſolde.

Kl. 8vo, 4 bll. (bl. 4 wit), sign. A—Aij.

182. Vp een ſchrylfft datter be- || ſien / wterlycke perfectie der konſt / || veelderhande A. B. C. vnd verſchey- || den manieren van ſchryven daer || aff geſproken wardt / ſtem || lyck vermaent.

Kl. 8vo, 4 bll., sign. A—Aiij.

183. Inden name Jeſu myns Heeren ſi gheſcre- || uen. Een onderwyſinghe eñ ſtercke vierige || vermaninge der wyſheyt wt den heyligē || gheeſt Gs. van bouen wten hoogtē tot || ſinen prys / ende ſtichtinge zyns volcs / In een ghetuyghe der waerſcouwinghe ghe- || geuen. Hebter acht op Saluyt. Al || le goetwillige ghelouige Op- || rechte herten. Amen.

Kl. 8vo, 40 bll. (bl. 1 en bl. 40 wit), sign. Aij—Eiij.

184. Een heylich wacker vermanen. || Een ſterck eewich leuendich || woort / voor die G. uree- || ſende becommerde / || hongerige / ghe- || loouighe || zielen. || Neemt waer. || Siet ſcharp broeders / Merct || den prijs / Wat gout dat ghy ontfangt || Nemet by den ghewichte zynder va- || luacien / Want alſo ſalt van dy || weder geheeyſcht werden. || Hebter acht op. Ont- || holdt wat ick || dy ſegghe.

Kl. 8vo, 64 bl. (bl. 64 wit), sign. (A)—H. Titel met xylografischen rand.

185. Vant Gelooff. || Een heilich wacker vermanen / Een || ſterck leuendich Eewich woort || voer die Godureſende bekum-||

merde hungerige vnd || dorſtige Zielen || des geloofs. || Ick verlichte alle Menſchen || &c. Ec- || cleſiaſt. 24.

Kl. 8vo, 41 bll. (bl. 40 en 41 wit), sign. Aij—Ev.

De aanhef der voorrede is karakteristiek; hij luidt: „Neemt waer, daar komt wat, daer komt wat. Ja een zulken mare en tijding, daar de één zich in verblijden, de ander bedroeven zal. Och of men mij had willen hooren en gelooven, den waren geest der volcomenheyd willen aannemen" &c.

186. Neemt Waer. || WIe ick langer leue / wie ick || bet totten geſichte der waerheit || ja oock van aller menſchen blint || heit / dwalinge vnde onuerſtant kome.

Kl. 8vo, 23 bll., sign. A—Cv. Zonder datum.

187. Eine korte ſuuerlike Wair- || ſchuwinge / Vermanunge vnnd Lere / an al || le die / ſo die wairheit lieff hebben / vnd der || ſalicheit darinnen ſoekenn / vp dat einn jder || ſyck waill voerſee / vnnd niet to verge || ues off in dat vnſekere enn loept || meer durch Chriſtum denn || rechtenn Wech to der || Waerheyt inn dat || Leven tre || de. || iiij. Eſdre ij. || Vermidet die ſchoeme dieſer werlt || vnnd ontfanget die genoechte || vwer ewiger frölickheyt.

Kl. 8vo, 4 bll., sign. A2—A4.

188. Alle vrome goetwillige lo- || uige oprechte welgeſinde her- || ten: Saluit. || DAt laet ick uwer lieffden na die || wijſzheit vñ voerſienicheit / kunſt || kenteniſſe vñ verſtant van Gods || genaden ter beteringe weeten / &c.

Kl. 8vo, 4 bll., sign. A1—A3.

189. Een andach- || tige betrachtinge vnde klaere || Berichtinge / den Menſche || vant ewige verderuen te red || den / vñ totten heiligen || verſtande jn te || voeren.

Kl. 8vo, 16 bll., sign. a2—b5.

190. Die ellendige || Menſch mit ſynen goe- || den Engel.

Kl. 8vo, 26 bll., sign. aaij—ccvj.

191. Een twefpra- || ke tuſſchen Man vnde || Wijff / Namelick Chri- || ſtus vñ de Gemeente || oder verlorene || menſch. ||

Kl. 8vo, 36 bll., sign. Aij—Eiij. F. 31[a]:

192. Een klachreden. || DEn gantzen dach ge- || uoel vnd beuindt ick / dat geen ge- || ſchrey / gehoor noch geſicht des herten jn || my ſo ſeer bekommert /

193. Die Eerſte || ſullen die Laetſte / die || Laetſte die Eer- || ſte ſyn.

Kl. 8vo, 106 bll., sign. Aiij—Nvj.

194. Een ſuuerlycke bewyſzreden || waer by men vermercken / weten / || kennen vnnd ſien kan waer oder by || wien dat rechte Gelooff is: of || der ſich dat beroemen / daer || onder te ſtaen bedun- || ken mach.

Kl. 8vo, 24 bll., sign. A—Cv.

195. Waerſchou- || winge vnd vermaeninge || an alle getrouwe ware gelouі- || gen / wie ſy ſich tot ſtilheit begeuen / || hen ſeluen jn haer ſeluen verbergen / || wys / kloeck vnd andachtich jnwen- || dich mit den geeſt des eewygen || waerheits waerachtich || werden ſullen. || In ſtilheit vnde hope ſal v ſterkte ſyn. Eſaie. 30.

Kl. 8vo, 12 bll., sign. Aij—Biij.

196. Een andach- || tige betrachtinge vnd Klaere || Berichtinge / den menſche || vant ewige verderuen te red- || den / vñ totten heiligen || verſtande jn te || voeren.

Kl. 8vo, 16 bll., sign. a2—b5.

197. Berichtinge || wie ſyn Huyſz op een Vel- || ſen oder opt ſandt bu- || wende wert be- || uonden.

Kl. 8vo, 19 bll., sign. aij—oiij.

198. Een onder- || ſcheidelyke Berichtinge || vant rechte goet vnde quaetdoen: || Vnd wie wy van Godt niet anders || als jnt goede holden moeten / allen || bekommerden verſlagene her- || ten ſeer dienſtelyck / nut || vnde goed om || weeten

Kl. 8vo, 28 bll., sign. Aaij—Ddiij.

199. Dat daghelicſche leuende offer / der || heyligher vierighe ghebet / dat ſoete || roeck werk / dat vet der verren / der || bocken vnde der lammeren. Hebter || acht op. || Der goddelooſer offerhande / &c. Prouerb. XV. || Der rechtvaerdiger offerhande &c. Eccleſiaſticus. XXV.

Kl. 8vo. De voorzijde van het eerste blad wit; titel op de keerzijde; op de voorzijde van bl. 2: Neemt waer ghi aenbeders / ghi al || le die den name des HEEREN || aenroept / Ende G. den almachti || ghen Vader biddende vercryghen || wilt. 22 bll., sign. Aij—Ciij.

200. Van die offerhande eñ || gauẽ / die een Chriſtẽ den HE-|| RE daegelicks ſculdich || is / een ſchoẽ bericht || des leuendigen || verſtants || Die offerhandẽ daer G. mede ver- || ſoent wort &c. Pſalm. li.

Kl. 8vo, 16 bll. (bl. 16 wit), sign. Aij—Bv.

201. Een ſuyuerlyck Bewys || reden van Godes Woort / wie ſich || t'ſelue te hooren / te kennen vnde recht nae den || Gheeſt te hebben / beroemen mach. Vnde dat oock die geſchreuen Schrift na der Letteren alleen / one den waren Gheeſt vnde || ſin Chriſti / krachteloos ſy. Oock datmen niemandt om het Ge- || looue en behoort te uervolghen / te dooden of om te brengen / Allen Goetwillighen / Oprechte || Godt meenende Gebroederen tot || trooſt / raet vnde verma || ninghe voortge || bracht. || *Luc.* 6. *Verſ.* 36 *vnde* 37. || *Weeſt bermhertich . . . Matth.* 9. *Verſ.* 13. *Luc.* 5 *Verſ.* 32. *Ick en ben niet ghekomen &c.*

4to, 32 bll., sign. Aaij—Ddvj.

202. VVaerachtige Aenwy- || ſinghe vnde Claer Verhael van die || Wederbrenghinghe des Menſchen: Oock van || die be-

driechlycke valſche argeliſtighe Aart Lu- || cifers hoe hy ſyn Fenijn in deſen leſten Tydt || (deur ſyne Dienaren) noch ſchieten ſal: vnde || van ſynen val: Mit veele ſchoone Ontdeckin- || gen vnde Heylſame Leeringen der Godtlycker || Schrift: Allen Lief-hebberen der Waer || heyt Chriſti tot een opmercken vnde || ſtichtinghe ghege- || uen. || *Matth.* 23. *Verſ.* 12. Wee u ghy Schriftgheleerden / &c.

4to, 32 bll., sign. AAij—DDvj.

203. Een Nootwendich ver- || manen vnde bedachte Reden / allen || Ghoetwillighen in een opſien || ter beteringe voorgeſchre || uen. || *Johan.* 8. *Verſ.* 37. || Die van Godt is / . . . *Johan.* 9. *Verſ.* 41. || Waert ghy blint / &c.

4to, 13 bll., sign. Aaij—Bbiij.

204. ¶ Een Godlycke Ant- || woordt vnde cort onderwys op die || Vragen: Ofmen oock meerder leeringe of be- || ter bericht / als in die beſchreuene Heylighe || Schrift gemeldt of aengeteyckend / van nooden || heeft. Wyder: Of een der ſich daer na gericht || onſtraffelyck ſchicken konde / ook noch wyder || als daer in veruet of begrepen / te ſoec- || ken vnde te heyſſchen of te ver- || wachten heeft. || *Luc.* 11. *Verſ.* 33. Dat licht uws Lichaams is v ooghe: &c.

4to, 8 bll., sign. Aij—Avi.

205. CATECHESIS || Dat is / onderwijſlijck geſpreck / tuſſchen || Vader vnde Soon / die Ca- || techiſmiſeringe vnde Ca-|| techumenieringhe || betreffende || Prouerb. 15. Cap. || Die Sot laſtert die Caſtijende || onderwijſinghe zijns Vader: || Mer wie die ſtraffe anneemt || die ſal voorſichtich || werden.

Kl. 8vo, 51 bll., sign. Aij—Giij.

206. D'alderchriſtelic- || ſte Religion oder Cerimonien die || men Sacramentlijcke ter be- || teringe des lichaems Chri- || ſti inder Ghemeenten || bruycken ſal. || *Eccleſ.* 2. || Mijn Soon

wildy v totten dienſt Godts beghe- || uen / ſo ruſt dich totter aen-vechtinghe uws || ſelfs: .... Eccleſiaſtici. || Beſit dijn ſiele mit lijdſaemheyt. || Andermaal verbetert ende ghemeerdert || vanden Autheur ſelue.

Kl. 8vo, 62 bll., sign. Aij—Hv.

207. Verclaringhe vant || Vader Onſe. || Op een nieuw weder met alder neerſtigheyt || deurſien ende te ſamen gheleſen tegens || die rechte copie / ende die hoochduytſche || woorden in nederlantſch ouergheſet. || Prouerb. 15. || Der Godtlooſen offerhande || is den Heere een afghrijſlijck- || heyt: Mer dat Ghebet der || oprechten / is ſijn wel- || behaghen.

Kl. 8vo, 8 bll., pagg. 7—107, sign. Aij—Ov.

Een band in kl. 8vo. groot 88+71 gefoliëerde bll., sign. Aij—Vv, behelzende, met afzonderlijke titels, deze 5 stukken.

208. Van 't Gheloof. Cf. n° 185.

209. Hoort die Stemme || des Heeren. || DIe bruyloft des Lams is be- || reyt / die ſpijs is gaar / komt haa- || ſtelijck eñ wert verblyd in den Co- || ninck / die Alderſchoonſte / die de || Bruydegom is:

Bl. 25—30.

210. Een goede Vermaninge || tot allen den ghenen die hen || Chriſtum beroemen. || Hoort ende ſiet die ooren ende ooghen || hebt / wat die Gheeſt der Waarheyt || der Gemeynten ſeght over-al. Heb- || ter wel acht op / Ja een yegelyck. || VErblyd u ende weeſt vro- || lyck in den Gheeſt / ghy Armen de- || ſer Werelt:

Bl. 31—36.

211. Een ſterck eewich-le- || vende Woort: || Hoe dat God alle dingen || werckt in allen: dat hem oock alleen || in allen dat lof ende den prijs toekomt / van || dat inwendige als van

dat wtwendige. Dat || den Menſche die volcomen Salicheyt / alleen || door dat waerachtige Geloof / om niet gege- || ven wort wt genaden / ende niet wt die werc- || ken der rechtvaerdicheden. Voorder / dat der || laetſte mit den eerſten noch mach ingaen || ende totter ruſten komen: voor alle || Godvreeſende bekommerde || hongherige gheloovige || Zielen / ſeer troo- || ſtelyck. || Neemt waar. || Siet ſcharp Broeders / merckt den || prijs / wat Golt dat ghy ontfangt / neemt het || by den Gewichte ſynder Valuatien: want || alſoo ſal 't van u wederom gheeyſcht || werden: Hebter acht op / ende || ontholdt wat Ick u || ſegghe. || Herdruckt in 't Jaar 1616.

Bl. 37—88. Fol. 39a: So waarachtigen Getuyge Go- || des moet ick D. J. belyden een te || ſyn / als yewerlden van den Heere || Heere / op Aerden te getuygen / ge- || ſonden is. Die 't hoort / die hoort || het: die 't laet / die late 't / tot || ſynder Tijt ſalmen 't weten.

Fol. 40a: Een vermaninghe des || hoogen heyligen Geeſtes: || Een fundament of rechten gront / die || altijt vaſt ende onverandert blyven ſal. Al hebdy || hier de Woorden / luyſtert na den toon of ſnaren- geclanck / kent den Geeſt ende verblyd u. Het is een || ſpyſe of ſulcken ghekoockten Boxken / dat oock niet || van ſyns Moeders borſten die melck ontogen en is. || Hier is 't / Halt-daer / eet ende drinckt / werdet geſa- || dight eñ droncken inden aenlockenden ſmaack. Wel || die honger ende dorſt heeft. || Dat eerſte Capittel. || God is volmaeckt of perfect || in allen dinghen:

212. Een Cort ende Leerlyck || Tractaet: waer in verhandelt || wert / wat dat woort Duyvel ſy / ende || hoe men 'tſelvighe in die H. Schrift verſtaen || ſal: Waer wt hy voort-ghekomen is: Oock || wat ghedaante hy draaght / ende ſijn Macht || in verborghen of beſloten leght. Wie oock die || waarachtige Duyvelen inder daat ſul- || len bevonden werden, alles om den || Sathan in alle manieren recht || te leeren kennen / te haten || ende te verlaten. || 1. Johan. 3. 8. || Die ſonde doet, is wt den duyvel... Apoc. 18. 2. || Sy is ghevallen / ſy is ghevallen die groote Babylon... Herdruckt in 't Jaar 1616.

Bl. 2—71. Fol. 2a: Neemt waar: || Dat Boeck des Levens is my || gheopenbaert / ende dat onverganc || kelijcke Schrift des inholdings laten ſien: || Fol. 3a: Schrijft in den Naam des Heeren / en- || de vaart voort ſo ghy

begonnen hebt: Alſoo ward my in-gheſproken [!] van || den Geeſt mijns Heeren on- || ſes Godes: Hebter || acht op.

Fol. 71$^b$: Regiſter der vijf Tractaten in deſen || tegenwoordigen Boecken begrepen.

213. Dit kan of mach ick || niet onderlaeten an uwer lieff- || den alle (die ſich Gods eñ ſyns Chriſti || beroempt / jae de naeme daer van || draegende ſijt) te ſchryuen. || Nemet ter Herten. || Mijn Schaepen kennen || (ſecht die HEERE) || mijn Stemme: &c.

Kl. 8vo, 8 bll., sign. A—Av. Bl. 4$^b$.

214. Een koſtelyck || Klennoet. || HOort mijn kinderen de || mijn ziele omder waerheit || bemint. Bl. 7$^b$:

215. Neemt waer. || Verwint v ſeluen wildy || ruſt met Chriſto jn Godt der || ewicheit vinden.

216. Een Leerlyck vñ Chriſtlijck || gheſpreck tuſſchen een Godtgheleert / Bibelſch gheleerdt || vnde Sophiſtgeleert / Waerin verhandelt wert het rech- || te verſtant der waerheydt Chriſti / waermen die rechte || Moeder der Heylliger Kercken oder der gemeenten Gods || ſoecken vnde vinden ſall / hoedanich ſy toebereyt of waer || an ſy te kennen is / een Heerlyck Godtlyck glorioes be- || richt / mit veele andere invallende Leeringhen || Vraghen vnde Antwoorden / allen lief- || hebberen der waerheydt ſeer || profytelyck om leſen. || Joan. 16. v. 7. || Ick / ſpreeckt der Heer Jeſus / ſegghe v die waerheydt:

Folio, 39 bll., sign. Aij—Gij.

217. Thien Chriſtlijcke || Geſpraecken: || Tuſſchen een Godtghe- || leert / Bybels-geleert ende Sophiſt-ge- || leert: Waer in verhandelt ende bericht wert het vol- || comen verſtant der Waerheyt Chriſti .... allen Lief- || hebberen der Waerheyt ſeer || profytelijck ende aen- || ghenaem. || *Joan.* 16. *verſ.* 7. || ... Op nieus overſien ende herdruckt int Jaer xvj$^c$.x.

4to, 55 gefol. bll., sign. Aij—Gv.

218. Handt-Boecxken: || Inholdende veele Godt- || lycke trouhertighe Vader- || lijcke vermaningen vnde leer- || ringen: geſchreven deur D. J. || aen ſyne kinderen / sampt aen || allen Godt-meenende Lief- || hebberen der Waerheyt Chri- || ſti / beyde Olden vnde Jon- || ghen ſeer dienſt- || lyck. || *Prouerb.* 6. *verſ.* 20. || Mijn kindt bewaert die Gheboden uws Vaders/ &c.

Kl. 8vo, titel, 142 gefol. bll. + 1 bl., sign. Aij—Sv.

De meeſte ſtukken in het *Handt-boecxken* zijn zonder datum; sommigen zijn echter gedateerd, t. w.:

1 Kinder-Leere / wat- || men voor-al noodichſt || daer in planten ſal. || 28 Novemb. Jn't Jaer 1545.

2 Chriſtelijcke Verma- || ninghe. || 23 Januarij, 1552.

3 Van den Weg / der tot den || leven der Eewicheyt inleydet || In 't Jaer 1556.

4 Neemt waer || Nimmer ſold Ick 't recht || konnen gelooven / 22. Mai 1550.

5 Neemt waer myne Kin- || deren / die myns ontfangenen Geeſtes Gaven deelachtigh / ... In November 1554.

6 Hoort toe myne Kinderen.... In October / In 't Jaer 1544.

7 Neemt waar myn Kinderen. || Een Sorchvuldich aen- || dachtich bekommert gemoet || 11. October 1550.

8 Die myn Ziele ja allen in || der Waerheyt van her- || ten bemint. In 't Jaer 1555.

9 Myn waerde Kinderen.... 15. Februarij / Int Jaer 1550.

219. Dat Eerſte || Hand-Boecxken: || Inholdende veele || Goddelijcke ende ſeer ſtich- || telijcke Leeringen / beyden Ol- || den ende Jonghen ſeer || dienſtlijck: || Mit meer andere Tractaten door den || ſelvighen Autheur wtghegaen || ende hier bygevoeght. || *Proverb.* 6. *verſ.* 20.... Herdruckt in 't Jaer 1616.

Kl. 8vo, 167 gefol. bll. + 1 bl., sign. Aij—Xv. Andere edicie.

Bijgevoegd zijn hier

1 Op een Schrift, dat daar beſien, wtterlycke Perfectie

2 Vrage / hoe 't komt dat eener wel 't goede voorneemt.

3 Neemt waer en waakt op myn kinderen.

4 Trooſt en onderwyſing / tot eene geheelen grond der eeuwigen gerechtigheit ende waerheyt.

5 Van die groetinghe genade en vrede. 1542.

6 Wt den Monde ſtemmelyk geſproken.

Opmerking verdienen hier twee nieuwjaarswenschen op rijm, die doen denken aan het *Liedt-Boecxken*. Men leest nml. fol. 116—117$^a$:

Recht ende gerechticheyt wilt verder boven die ſonde beminnen / die lie-

ver eerſt aen u ſelven / dan over een ander verſinnen / ende nimmer beghinnen / of 't eynde wel behagen / want dat moet over al / in allen waerlyck den laſt draghen. Wat helpe 't / of Ick u wel veele voor-ſchryve / veele leere / beriſpe / ſtraffe ende bekyve / ende ghy dat niet ter herte neemt / ſo blyfdy my hier in mit ſmerten vreemd. Dus neemt het alles beth in uwer memorien / wildy gehoorſaem ſijn / komen tot Eer ende Leer in goeder glorien.

## Een Nieuwe-Jaer.

Waerom beghcerdy dus ſeer een Nieuwe-Jaer ſonder verſtant? Ten is immer mit geene Briefkens te verkryghen in die hant: dat weynich is bekant / by den Alder-wijſten ende experten / daerom neemt dat ſelvighe waer in uwer herten: Want aldaer moet het mit ſmerten / toekomen door eene anderen nieuwen Tyt / dat is / mit een nieuw Leven verblyt / nadat ghy 't verout / dat eerſte moede en mat ſijt: Neemt ſyn begin / in patientie of gedult na ick bekin / is 't dat ick ruſt die Ziele vin / dat ſelvige ſuldy nemen mit my in uwe ghedachten / ende daar mede getrouwelyck die toekomſt des Heeren (onſen trooſt) verwachten: wilt daer op achten. Patientia voor een Nieuwe-Jaer.

220. *Dat tweede Handt-* || *Boecxken.* || Den Inner- || lijcken Wttreck of || Geeſtelijcke Pelgrima- || gie / cortelyck wtghe- || ſproken. || 1. *Petri.* 2. *Ick vermaen v als vreemdelingen.*

Kl. 8vo, 167 gefol. bll. + 1 bl., sign. Aij—Xv. Met datum:

1 Onderwyſinghe / tot Ghehoorſaemheyt / Den 10. Aug. 1554.

2 Neemt waer ... Tweederhande Volckeren / Wtg. den 12. Marty. 1555.

3 Vermanende Redenen van den Dach des Salicheyts / Wtgegaen in 't Jaer 1553.

4 Een Religioſe vrindlijcke ende trooſtlycke vetmaen-cedule / Wtgegaen den 26. Septemb. 1555.

5 Dat den Dach des Heeren den Geloovighen altyt na-by is / Anno Domini 1550.

6 Sorghvuldige waerninge tot boet ende pennitentie / Wtgegaen in 't Jaer 1550.

221. Dat Tweede || Hand-Boecksken: || Inholdende veele Gee- || ſtelycke ende ſeer ſtichtelijc- || ke Leeringhen: Vermeerdert mit || een corte Verclaringe van het Va- || der-Onſe / ende mit een ſchoon aen- || dachtich Ghebed: alles van || een Religieus Geloovich || Man voortghe- || bracht. || Eccleſ. 16. 24. || Mijn kint / hoort my / ... Herdruckt in 't Jaer 1616.

Kl. 8vo, 192 gefol. bll., sign. Aij—Aav. Fol. 168$^b$ behelst een *nieuwjaars lied.*

222. *Dat Derde* || Hand-Boecxken: || Inholdende verſcheyden || leerende Tractaten / ende meer || andere trouhertlycke waer-ſchou- || wende Vermaningen / door den || Beloofden Geeſt der waer- || heyt ter Godtſalich- || heyt voort-ge- || bracht. || *Proverb.* 2. 1. *Mijn Kint, wilt ghy myne Redenen* || *aennemen* / &c. *Matth.* 7. 7. Biddet / eñ v ſal gegeven werden: ... Gedruckt in 't Jaer 1614.

Kl. 8vo, 191 gefol. bll. + 1 bl., sign. Aij—Aav. Gedateerd zijn:
1 Fol. 2: Neemt waer / ende waeckt op myue Kinderen. 1539.
2 „ 27: Een rechte ende Godtlycke kindertucht. 1544.
3 „ 74$^b$: Stemmelijcke Vermaninghe. 16 Decemb. 1541.
4 „ 99$^b$: Neemt waer myn Kinderen. 21. Mei 1544.
5 „ 154$^b$: Neemt waer / O ghy ſtrytbare Reuſen. 21 Juni 1542.

223. *Dat Derde* || Hand-Boecxken: || Inholdende verſcheyden leer- || rende Tractaten / ... Gedruckt in 't Jaer 1614.

Kl. 8vo, 191 gefol. bll. + 1 bl., sign. Aij—Aav.
Andere edicie; vooral de verdeeling van de regels in Matth. 7: 7 is hier op den titel anders ingericht dan bij den voorgaanden druk. De tekst heeft meermalen waar in plaats van waer, ingaen in plaats van inghaen; het afbreken der regels is ongelijk; de F in Fol. (der foliëering) is grooter in de eene uitgaaf dan in de andere; de ſlotverciersels van bl. 172 recto en bl. 175 verſo verſchillen.

224. Dat vierde || Hand-Boecxken. || Daer in veele Ghe- || beden ende Vermaningen || tot bidden: als oock lof eñ danck- || ſegginghen / mit noch eenige daer || by-gevoechde Tractaetkens te ſamen geſtelt tot ſtichte- || lycke leeringhe. || *Marc.* 11. 24. 25. || Daerom ſegghe ick u: ... *Johan.* 16. 23. 24. || Voorwaer / voorwaer ick ſegghe u: ... Ghedruckt in 't Jaer 1626.

Kl. 8vo, 196 gefol. bll., sign. Aij—Bbiij. O. a. de volgende ſtukken:
1 Fol. 123. Wienmen voortaen *trouwen* ſal. 1543. 16 Aug.
„ 132: Waarſchouwing ende leere.
2 „ 131: Van 't *oog*. 1545.
3 „ 148: Hoe men zich.. in de werlt dragen ſal. 1544.
4 „ 159: Die gebod ouer een ander hebben of krygen mag. 1545.
5 „ 170: Aart des verleidenden geeſtes. 1545.
6 „ 182: Rechte Gemeente en Ketters.

225. Chriſtlijcke Sendtbrie- || uen / Inholdende ſeer veele vnde verſcheydene || ſchoone Godtlijcke Vermaninghen vnde Onderrichtinghen || op alderley vragen vnde anfechtinghen / ſo tot deſer tijt den || Menſche moghen bejegenen: Allen Bekommerde || ware Godtmeenende Herten tot trooſt vn- || de hulpe ſeer nut vnde dienſtlyck in || vier deelen vervat || 1 *Theſſ. Cap.* 2. *Verſ.* 1. || Ghy weet selue Broeders, &c.

4to. Dat eerſte Deel der Brieuen &c. Titel, 91 gefol. en 2 ongefol. bll., sign. Aij—Niij. Dat tweede Deel der Brieuen || &c. 98 gefol. en 2 ongefol. bll., sign. Aa—Nniij. Dat derde Deel der Brieven || &c. 98 gefol. en ongefol. bll. sign. Aaa—Nnniij. Dat vierde Deel der Brieven || &c. 98 gefol. en 2 ongefol., sign. Aaan—Nnnnij. Met 102 + 93 + 79 + 78 brieven van 1546—1556.

226. Het tweede Boeck || *DER* || Chriſtlijcker Sende-brie- || uen / Inholdende veele verſcheyden schoone || Godtlijcke Leeringhen / Vermaninghen vnde Onder- || richtinghen op veelderley Vraghen vnde Anfechtinghen / ſo tot || deſer tijt benaude / becommerde vnde na God meenen- || de herten moghen bejeghenen / den ſelfden tot || trooſt vnde hulpe ſeer nut vnde dienſt- || lyck in vier deelen gedeelt: || 2. *Corinth. Cap.* 3. *verſ.* 4. || Sulck een vertrouwen hebben wy deur Chriſtum.

4to. Dat eerſte deel der Brienen || &c. Titel, 96 gefol. en 3 ongef. bll, sign. Aij—Aiij. Dat tweede Deel der Brieuen || &c. 97 gefol. en 3 ongefol. bll., sign. Aa—Nniij. Dat derde Deel der Brieuen || &c. 97 gefol. en 3 ongefol. bll., sign. Aaa—Nnniij. Dat vierde Deel der Brieuen || &c. 97 gefol. en 3 ongefol. bll., sign. Aaaa—Nnnnij. Met 126 + 132 + 147 + 136 brieven van 1549—1556.

227. Het derde Boeck || der || Chriſtelycker Sendbrie- || ven: Inholdende veele verſcheyden || ſchoone Godlijcke Leeringhen ende Verma- || ningen / met Onderrichtinge op menigerley Vragen || ende Aenvechtingen: Tot trooſt ende verquic- || kinghe voor alle benaude becommerde / || ende naer God yvernde her- || ten: In drye Delen || vervat. || 1. *Corinth.* 2. 12. || Wy hebben niet ontfanghen den gheeſt van deſer Werlt/ &c. *Matth.* 11. 25.

*Luc.* 10. 21. || *Ick dancke v Vader / Herre des Hemels* ende der Aerden, &c.

Ghedruckt in 't Jaer xvjc ende Elve [1611].

4to. Dat Eerſte Deel der Brieven || &c. 70 gefol. en 2 ongefol. bll. sign. Aij—Zv. Dat tweede deel der Brieven || &c. 70 gefol. en 2 ongefol. bll., sign. Aa—Iiv. Dat derde deel der Sendbrieven || &c. 62 gefol. en 2 ongefol. bll., sign. Aaa—Hhhv. Met 83 + 74 + 84 brieven uit de jaren 1551—1556, 1539 en 1543. Cf. Nippold 1864: 564—589.

### Anneken Jansd.

228. Hier begint dat || Teſtament dat Annecken zaliger ge. || Eſaias haren Sone beſtelt hefft / den XXIIIJ. dach || January. Anno XXXIX. des morgens te negen || vren ouer geleuert / als ſy haer bereyde te ſter- || uen / voer den name vñ dat ghetuycheniſſe || Jeſu / Vnde nam daer mede verloff || an haren Sone / tot || Rotterdam.

Kl. 8vo, 9 bll., sign. A—Biij. Zonder datum. Met: Eyn gedicht oft / Liedeken doer die ſeluige / &c. Cf. omtrend deze martelares van het Joriſtiesch anabaptisme: Nippold 1863 pagg. 56—61.

### Joriën Ketel.

229. Heilſame Lee || re eñ nutte onderwy || ſinge van enen Godvruchti- || gen man ſyn kynder jnt ein- || de ſyns leuẽs jn ſchrift || tõ een Teſtamẽt || nãgelãten. || Zy hebben den drae || ken verwonnen doer des || Lams błoet / &c. Apocal. 12.

Kl. 8vo, 8 bll., sign Aij—Av. Bl. 7a en bl. 8a: Geſchreuen den 26. Juny || Anno 1544. Verſo: Een nye Liet op die || wijſe: Ach Lieff om leit / die || hoert dyn beſcheit &c: gemãketh van my Joriaen || Keetell in myn || laatſte. Cf. Nippold 1864: 502—506.

### Joristische geschriften van N. M. van Blesdijk.

230. Chriſtelycke Verant- || woordinghe. || Ende billycke ne- [*sic*] || derlegginge des valſchen onghe- || grondeden Oordeels / Laſterens ende || Scheldens: By Menno Symonſz / in eenen || Sendtbrief wtgeeuen / tegens etlycke Liefheb- || bers ende Na-

volghers der warer gherechticheyt || Chriſti / om dat ſy ſo ſuperſtitieus in sommighe || Ceremonien te onderholden / niet bevonden || werden / als hy. Allen die de middelſtrate || ende Godtlycke billyckheyt te be- || vlytighen luſt hebben / zeer || nut ende dienſt- || lyck. || *Prouerb. XIX. verſ.* 2. || Waer gheen beſcheydenheyt is / &c. *Pſal. Cap.* 71. 7. Vele menſchen bloden voor my / || Ghedruckt in 't Jaer xvjc ende Seuen.

Kl. 8vo, titel, bl. 2—46, sign. Aij—Kv. Aan 't slot van den *Sendtbrief*: Claes Meyn. [aerts] van Bleisdyck. Wtgegaen in 't Jaer 1546. Cf. Nippold 1864: 538—557.

231. *Weder-antwoort* || Nicolaes Mey- || naertsz. van Bleisdyck op ze || keren Brief by Gellium onderteec- || kent / waer in hy ſyne meyninge vnde oordeel || stelt op eenig Tractaet geintituleert. Een || Chriſtlycke verantwoordinghe vnde || billycke wederlegginghe &c. || Geſchreven in 't Jaer || 1545. || *Prouerb. Cap.* 13. *verſ.* 13. || *Wie ſynen Mont bewaert, die bewaert ſyn Zie-le*, &c. Ghedruckt int Jaer 1607.

Kl. 8vo, titel, bl. 2—26, sign. G—Jv. Aan 't slot: Wtgegaen inden Jare 1546.

232. Eenvuldighe || vnde Chriſtlycke Be- || richtninghe deur A. Meyn. || van Bleesdyck ghedaen / vp || vijf vraghen by eenighe van || Men. Sym. geſintheyt || voorgheſtelt. || 1. *Petri* 3 *verſ.* 15. 16. || Syt altyt bereyt tot verantwoordinge eenen yegelyc- || ken &c. *Pſal.* 119. *verſ.* 41. 42. O Heere laet v ghenade gebeuren / &c. Ghedruckt in 't Jaer 1607.

Kl. 8vo, titel, bl. 2—27, sign. Kij—Niij. Aan 't slot: Wtgegaen in 't Jaer 1547.

233. *Hooft-Somma* || vnde Grondt van 't ge- || ne wy wt die Leere *D. J.* hebben connen verſtaen: Waer || in vnde om wy hem buyten ſyn || weten begeeren te ver- || antwoorden. || Cortelyck alhier als een Lief- || hebber derſeluigen vervat || deur Claes Meynaerts van Bleysdyck. || 1. *Pet. Cap.* 3. *Verſ.* 15. ||

Weeſt altyt bereyt te antwoorden eenen yegelycken / etc. Gedruckt int Jaer 1607.

Kl. 8vo, titel, bl. 2—16, sing. Nv—Pij. Aan 't slot: Wtgegaen in 't Jaer 1547

234. Apologie van D. J., door N. M. van Blesdyk. 1544.

Schijnt verloren. Cf. Jac. Revii *Daventria illuſtr.*, Lvgd. Bat. 1650, p. 266. „Erat tum temporis inter primarios Davidis Georgii diſcipulos Nicolaus. Manardi, a pago Blesdijck prope Stenovicam, ubi natus erat, Blesdijckii nomine celebris, juvenis pereruditus: is quod cauſae Davidianae ex hoc negocio male metueret, magno ardore patrocinium Georgii Ketel sulcipit, *transmittens ad Senatum Daventrienſem ſummam fidei Davidianae ſcripto comprehenſam*, ad ejuſque defenſonem ſeſe offerens, in quacunque urbe, quam ipſis placeret eligere, modo ea eſſet extra territorium Imperatoris, ac niſi eam doctrinam poſſet tueri, ſe paſſurum quicquid judices a partium ſtudio alieni de ipſo decreviſſent."

235 DIE gantſche Leeringhe || van Dauid Joriſzoen int || corte begrepen / || tot nut van den on- || partydighen. || ℨ ℨ || Tot Staden M. V^c. LXXXII.

Kl. 8vo, 7 bll., sign. A2—A5.

De tekst draagt tot opschrift de inicialen C. M., die natuurlijk aan den schoonzoon van David Joris doen denken. De datum valt echter in een tijd, toen Claas Meindertsz reeds lang vijandig tegenover D. J. stond. Wellicht hebben we hier te doen met een expozicie van het Davidianisme door C. M. uit de dagen van zijn Joristiesch apostelschap, maar waarvan het Handschrift door een getrouwen aanhanger van D. J. eerst uitgegeven werd in 1582; misschien zelfs als zijdelingsche pomeliek tegen den afval van C. M.

## Anti-joristische geschriften van Blesdijk.

236. Refutacie van D. J., door N. M. van Blesdijck.

Cf. *Hiſtoria vitae... Dav. Georgii*, Daventriae 1642, p. 173/74: „Conſcripſit (D. J.)... libellum, cui titulum dedit: *Oratio ad mundi Sapientes & potentes &c....* Sed nos alibi iſti arroganti *ſcripto modeſtam oppoſuimus refutationem*, ad quam lectorem, iſtarum cerum cognoſcendi cupidum, remittimus".

Dit geſchrift, gericht tegen n^o^ dezer Bibliografie, is tot dusver niet gevonden.

237. [N. M. v. Blesdijck.] Apologie aen Will. Claesz. 1557.

Cf. U. Emmius, *Den David-Joriſchen Gheeſt*, p. 127. Verloren.

238. [N. M. v. Blesdijck.] Beantwoordinghe aen Frederick [te Amſterdam]. Den laetſten dach Febr. Anno 1557.

Cf. U. Emmius: *Den David-Joriſchen Gheeſt*, p. 126. Verloren.

239. Een grondtlicke Bekenteniſſe des Gheloofs, ende clare berichtinge van dien. Of de Schriften die deſer tyt door N. [D. I.] wtgegaen zijn, in meerder achtinghe te hebben zijn, als de Schriften dewelcke door den Apoſtelen beſchreven zijnde, ons naghelaten zyn. Ende een Wederlegginghe des vermetelen oordeels welck etlicke deshalven ghegheven hebben, Anno 1557. in Maio, beſchreven door Cl. Mey.

Cf. U. Emmius, *Den David-Joriſchen Gheeſt*, p. 125.

240. Dat de ghetuychniſſen ende leeringhen, door Moſen, den Propheten ende Apoſtelen beſchreven, ende tot op deſe onſe tyt naghelaten, voor te ſetten ende hoogher te achten zijn, als alle Schriften, die voor ende na, ſwijghe beneffens haer voorgheſtellet zijn, ende dat de ſendinghe ende authoriteyt Pauli ende der anderen Apoſtelen, hoogher ende heerlicker zij, dan deſer Mans [D. I.] of oock eenighes Menſchen, die gheweeſt zy, of noch komen mochte, tot op de openbaringhe ende laetſte verſchijninghe Chriſti. Een claer ende onderſcheydelick Bericht ende Bewijs.

Cf. U. Emmius: *Den David-Joriſchen Gheeſt*, p. 125. Emmius vermeldt van Blesdijck noch een geſchrift uit het jaar 1576 (cf. pag. 36—40, 50):

241. „Maer inſonderheit ſpreeckt deſelve Blesdijck zeer merckelyck van deſer ſaken in een Tractaet in de Cheurvorſtelicke Pfalts int Hoogduytſch Anno 1576. vanden oorſaken der voornaemſten dwalinghen ſyns ſchoonvaders gheſtelt."

De randteekening zegt: „Dit boecxken heeft Blesdyck *beneffen noch een ander*, geschrevē wt bevel des Cheurvorſtelicken Pfaltziſchē Kerckenracts." Ook op bl. 191 noemt Emmius een Tractaet van Blesdijck tegen D. J. waeruit hij citeert dat *Chriſtus Jeſus* ... „nu andermael toeghecomen ende vermenſcht is, in een perſoon *Chriſtus David* genaemt."

242. Hiſtoria || Vitæ, doctrinæ, ac rerum geſtarum || Davidis || Georgii || Hæreſiarchæ. || *Conſcripta ab ipſius genero*, || Nicolao Blesdikio || Nunc primum prodit in lucem ea Muſæo || Jacobi Revii. || Daventriæ, || Apud *Nathanaëlem Coſtium* Bibliopolam. || MDCXLII.

Kl. 8vo, 4 bll. + 189 bladzz., sign. (·˙·) 3, A—N2. Page 61: „Scripta vel potius in chartis annotata fuerunt haec in inclyta Balſiaea an. 1559, et nunc denuo ex ſchedis non modo dIsjectis, verum etiam laceratis et ſitu obductis recollecta Menſe Aug. an. 1576."

Page 188: „Scripta haec ſunt in inclyta urbe Baſilienſi, in menſe Martio an. 1560"...

Page 189: „Ex Autographo authoris deſcripta an. 1581. menſe Februario."

Pag. 174 gewaagt de auteur van een katalogus der weken van D. J.:

„Scripſit deinde & alios libros plurimus, de quorum pleriſque mentionem fecimus *in catalogo librorum illius*."

## Geschiedenis van D. J.

243. Aufgeſprochene gottſelige Reden, welche David Joriſ auf ſeinem Todbette mit groſſem Kummer vorgebracht und die Seinen dadurch gewarnet hat, von einigen ſchriftlich aufgezeichnet, zum Troſt der Gläubigen.

Vertaald uit een Hollandsch HS. Cf. G. Arnold, *Ketzer-Geschichte*, II. pp. 1034—1036.

244. Davidis || Georgii Holandi Hæ- || reſiarchæ uita & Doctri- || na. Quandiu Baſiliæ fuit: || tum quid poſt eius mortem, cum ca- || dauere, libris, ac reliqua eius || familia actum ſit. || Per recto- || rem et academiam ba- || ſilien. in gratiam Am- || pliſſimi Senatus eius urbis || conſcripta. || Baſiliæ. || Anno M D LIX.

4to, 26 bll., sign. A2—G3. Fol. 26ª: Ex officina Hieronymi Cv- || rionis, mens. Septemb. || Anno MDLIX.

245. Davidis || Georgii Hollandi || ... Campis Excuſſit Petrus Vuarneri || Anno M. D. LIX.

4to, 24 bll., sign. A3—F2.

246. Davidis Georgii... *Antverpiae*, || *Apud Guilielmum Simoem.* || *Cum Priuilegio.* || M. D. LX.

Derde edicie. Kl. 8vo.

247. Dauid Georgen auſz || Holand deſs Ertzkåtzers warhafft- || ge hiſtori / ſeines lebens / vnnd verfů- || riſchen leer / vō der zijt an alſz er gon Baſel iſt kum̄en || doſelbſz gelåbt / vnd waſz ſich nach ſeinem || abſterben mitt jm̄ / vnd ſeinen ver- || wandten alda ver- || loffen hat. || Durch ein Eerwirdige vni- || uerſitet der loblichē Statt Ba- || ſel / zů ehren eines Fürſichtigen / Er- || ſam̄en / wyſen Rathſz daſelbſz || beſchriben. || Getruckt zu Baſel || im jor M D LIX.

4to, 52 bll., sign. Aij—Hiij. Aan 't slot: Gedruckt durch Hieronymum Curio- || nem jm jar MDLIX. || im Herbſtmonat.

Eerste duitsche uitgave. De tweede verſcheen te „Regenspurg, durch Heinrichen Geiffler" 1560. 4to. Uit hetzelfde jaer kent men een uitgaaf te Muhlhauſen, durch Peter Schmidt. 4to.

248. Dauid Joris vvt Hollandt || des Eertzketters vvaerachtighe || Hiſtorie, ſiins Leuens vn̄ vervoeriſchen Leer, || vāder tiit an, als hy te Baſel is komen: aldaer || gheleeft: Vnde wat ſich nae ſiinen affſteruen || mit hem, vnde ſinen Verwanten, aldaer || verlopen heft. || Dorch enen Eerwerdigen Vniuerſiteit der loflicker Stadt Baſel, toe Eeren eens Vorſichtigē Eerſ. || VVyſen Raedts aldaer, beſchreuen. || ¶ Toe Campen, by Peter Vuarnerſen.

Kl. 8vo, 36 bll., sign. A2—E1. Fol. 36$^b$: Ghedruckt toe Campen || in die Broeder ſtrate, by my || Peter Warnerſſen, woe- || nende in den Witten || Valck.

249. La vie et do- || ctrine de Dauid George, Holan- || dois, & chef des heretiques: || *Eſcrite par le Recteur, & vniuerſite de Baſle: du* || *mandement des Magiſtrats & Senat* || *de ladite ville.* || M. D. LX.

4to, 70 bladzz., sign. Aii—Liii

250. Tegenbericht / || Op een Laſter eñ Scheldt || Boecksken geintituleert / Da- || uid Georis wt Hollandt / des || Ertzketters waerachtige Hiſto- || rie ſijns Leuens ende ver- || fuerifche Leer / &c. wtge- || gaen int Jaer || 1559. || *Joann. 7. verſ.* 51. || Ordeelt onſe Wet eenen Menſche / &c. *Actor. 5. verſ.* 39. || Ende nu ſeg ick v: laet af van deſe || Menſchen / &c.

12mo, 108 bladzijden, sign. Aij—Eiiij. Aan 't slot: Gedruckt int Jaer 1584.

251. Kleyn-Munſter. || Des Groot-roe- || mighen David Joriſ- || ſens roemryke ende wonder- || bare ſchriften elckerlyck tot een || proeve voor gheſtelt || door || Dirck Volckharts Coornhert. || Tot || Verantwoordinghe van de eere Chriſti / den || welcken God heeft verheven ende eenen || name heeft ghegheven / die boven alle na- || men is / &c. || Noch daer en is den menſchen gheen ander || name ghegheven onder den Hemel / daer || inne wy moeten zaligh worden. || [In margine: Phil. 2. 9. 10. 11. Act. 4. 12.] Roemert van Hogheſchyn. || Derde kryſchknecht lotende op ende om den || ondeylbaren rock Jeſu Chriſti. || Is lotery, gheen boevery, my werdt de rock || gheſchaackt, || Myn voorlopers doē, was ſtuckwercx broen, || t' myn is heel volmaeckt. || Ghedruckt Inden Jare 1590.

Kl. 8vo, 235 bladzz. sign. Aij—Iiij. (Cf. D. V. Coornherts *Wercken* 1630, III. pp. 26—45.) Aan 't slot: Tafel || ¶ Vant boecxken ghenaemt Kleyn || munſter... breeder || aanwyzende ende bewyſende deſſelvens D. J. hoghe beroeminghen tot || verkleyneringhe vande eere Jeſu Chriſti ende zynre || Apoſtelen leere / bediening / eñ gheeft. (N. 1864: 627—641.)

252. Verantwoordin- || ghe ende onpartydich onderſcheyt: || gedaen teghen Dirck Volckhertſen Cornherts || Kleyn Munſter / wtghegheuen tegen Dauid Joriſ- || ſens Wonderboeck ende meer andere ſyn- || der gheſchriften: gheſtelt in een t' ſa- || menſprekinghe van drie per- || ſonen: Michael, Da- || niel ende Corn- || hert. || Rom. 2. || Daerom en kondt v niet ontſchuldighen / o

Menſche / &c. Iſai. 57. verſ. 17. 18. 19. || Ick wil vrucht der Lippen scheppen die vrede pre- || dicken / &c.

Kl. 8vo, titel, pp. 3—599 (200), sign. Aij—Ppiij. Zonder datum. Onbekend aan Nippold (1864: 641).

253. Eenen || Sendtbrief aen || Dierck Volckertz. Cornhert: || Op ſyn Boeck ghenaempt: Kleyn || Munſter / wtgeghaen teghens || die Schriften van || D. J. || Pſalm. 1. Wel dien die niet en wandelt in den Raet der || Godlooſen / &c.

Kl. 8vo, 91 bladz., sign. Aij—Fv. Zonder datum. Aan 't slot: Ghe-ſchre- || uen mitter haeſt te Babilonien. Int jaer || onſer geuanckeniſſe 70. op den 10. || dach des ſeuenden maents. || By my: || V gunſtigher J. Theophilum / die || minſte onder den ghevanghenen.

254. Grondelicke || Onderrich- || tinghe, || Vande leere ende den Geeſt des Hooft- || Ketters / David Joris, uyt zijne eygene || ſchriften eñ wercken / met grooter neer- || ſticheyt eñ getrouwicheyt verga- || dert: Tot waerſchouwinge || aller vromen ende Chriſt- || gelooúigen herten. || Door || D. Vbbonem Emmen. Rector der || Schole van Groeningen. || De Leſer vindet in dit verhael / doorgaens || ghenaemt de boecken / ende bladeren / inde || eyghene Schriften van Dauid Joris, daer || uyt deſe leer-ſtuckē genomē eñ met || neerſticheyt aengeteeckent zijn. || Math. 7. 15. || Wacht v voor de valſche propheten.... Jeſvs Chriſtus is Ghiſteren ende Heden de ſelue || ende inder Eeuwicheyt. Heb. 13. 8. || Middelborch, || Voor Bernaerd Langheneſſe, woonende op || den hoeck vande Ghiſtrate / inde vier winden. || 1599.

Kl. 8vo, 12 bll. + 144 bladzz., sign. A2—Iv.

255. [Dr. Bernhard Kirchen?] Widerlegung des groben unverſchämten und greiflichen Lügen des Ubbo Emmen Rectoris der Schule zu Groningen, von ihm in Druck herausgegeben wider das Leben und Lehre des David Joriszoon. Widerleget durch D. Andreas Huygelmomzoon. 1600.

Cf. G. Arnold, *Ketzer-Geſchichte*, 1740, I pp. 1391—1432, & II App. N° LXXXVI; U Emmius, *Gheeſt* p. 293. Het hollandsch origineel bevindt zich te Hamburg: *Wedderlegghinghe*. 1600. 8vo. Het werk van G. Arnold behelst aangaande D. J. noch de volgende stukken:

256. David Joris ſonderbahre Lebensbeſchreibung aus einem Manuscripto. (I. pp. 1313—1344.)

257. Manuſcript über Joris Tod. (II. pp. 1034—1036; IV. App. III.)

258. Vertheidigung, dass David Joris ſich nicht für den Christus David ausgegeben. (I. pp. 881—883.)

259. Andere Vertheidigung aus D. Joris eigenen Schriften. (I. pp. 1479—1485; II. App. N° LXXXVIII.)

260. Urtheil eines Franzoſen über Joris. (II. pp. 1036—1038.)

261. Bericht über die Joriſten in Holſtein. (I. pp. 1384—1391; II. App. N° LXXXIV & LXXXV.)

262. Den || David-Joriſchen || Gheeſt in Leven ende Leere || breeder ende wydt-loopigher ont- || deć t / ende grondlicken verklaert / tegens || den vermomden ſchaemtlooſen || D. Andreas || Huygelmumzoon. || Door || Vbbonem Emmium, || der Schole tot Groeninghen || Rećtors ghedaen. || Daer mede hy ſyn vorige wt-ghegeven || Bericht van den ſelven Gheeſte bewyſt ende || verdedight / ende Huyghelmumzoons || valſche beſchuldiginghen in ſyne || Wederlegginge ende Byvoegſel || gheſtelt / wederleydt. || Matth. 7. v. 15. || Wacht v voor den valſchen Propheten / . . . In 's Graven-haghe, || By Hillebrant Jacobszoon / woonende || aende Marćt. Anno 1603.

Kl. 8vo, 8 bll.+424 bladzz., sign. †ij—Ddiij.

263. AUFFGEDECKTE LARVE || Davidis Georgii, || oder || Aufzführlicher und augenſcheinlicher || BEWEISZ || Daſz der David Georgius kein reiner Evangeliſch- und || Chriſtlicher Lehrer geweſen / welcher ſampt ſeinen Schrifften || und Büchern fälſchlich und mit unrecht biſzanhero verketzert und verdam̄et we- || re / wie ihn ſeine Adhærenten verbitten wollen; beſonderen ein Ertz-Ketzer, Got- || tes Läſterer und Verführer, der den Grund des Glaubens umbgeriſſen, die || allergrewlichſte Ketzereyen und Gottes-Läſterungen / die jemahls gehöret / un- || ter den Ruhm und Schein groſſer himliſcher Offenbahrung und ei- || ner newen

Geburth des Geiſtes/ dergleichen noch kein Prophet und || Apoſtel gehabt/ herfürgebracht und durch allerley Schrifften und || Büchern in die Welt aufzgeſtrewet: || Allen rechtgläubigen Chriſten || Unter welchen dieſer grewlichen Secte Anhänger wohnen oder ſonſten mit || ihnen umbgehen/ zur trewhertzigen Warnung/ daſz ſie durch ſolche falſche Be- || rühmung ihres Meiſters/ nebenſt dem angenommenen Schein eines gottſeligen || Lebens ſich von ihnen nicht betriegen und von der Einfalt in CHriſto JESU || verleiten laſſen. || Mit ſonderbahren fleiſz aus Davidis Georgii eigenen Schrif- || ten herfür geſuchet, und hin und wieder mit nützliche Erinnerungen/ abſon- || derlich die Articulen vom Worte Gottes, von der H. Dreyfaltigkeit/ von JEſu CHri- || ſto dem einigen Heyland der Welt/ von ſelbſtändigen Teuffelen/ von der Wieder-geburth und freyheit der Davidianer/ betreffenden/ fürgeſtellet || Von M. FRIDERICO JESSENIO, Kilonienſium Paſtore Primario & Scholarcha. || Dieſem Wercke iſt auch præmittieret die Hiſtoria von Davidis Georgii || Leben/ Wandel und Büchern. || KIEL, Gedruckt bey Joachim Reuman/ Acad. Buchdr. Anno 1670.

4to, 18 bll., 510 bladz. + 1 bl., sign. *2—*****, A—Sff3. Pag. 276 houtsnede, voorstellende den lamleeuw uit het Wonderboek. Nieuwe titel:

HISTORIA DAVIDIS GEORGII, || welche aus der Baſelſchen Hiſtoria, || Ubbone Emmen, Blesdikio und andere, kürtz- || lich zuſammengetragen, und mit Marginalien und || Anweiſungen an die Autores verfaſſet iſt.

Sign. a2—k. 73 bladzz. Bladz. 42—73:

HISTORIAE || DAVIDIS GEORGII || Ander Theil || Von den Büchern und Schrifften Davidis Georgii, die er ohne Vermeldung ſo wol ſeines ei- || genen als des Buchdruckers Nahmens, wie auch des || Orthes da ſie gedrucket, ausgehen laſſen.

Dit gedeelte werd in extenso overgenomen door Placcius.

264*. G. Æmylii in Icona D. Georgii carmen. *Witeb.* 1536. 4to.

# VERBETERINGEN:

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Blz. | 1 | *reg.* | 11 | *v. b.:* | van der brudegoms, *m. z.* van des brudegoms. |
| „ | 4 | „ | 2 | *v. o.:* | 4 bll., *m. z.* 4 bll. ('t laatste wit). |
| „ | 8 | „ | 2 | *v. o.:* | doelen, *m. z.* boelen. |
| „ | 14 | „ | 7 | *v. b.:* | VVaefchouwinghe, *m. z.* VVaerfchouwinghe. |
| „ | 14 | „ | 12 | *v. o.:* | als als, *m. z.* als. |
| „ | 15 | „ | 7 | *v. b.:* | vermeedert, *m. z.* vermeerdert. |
| „ | 27 | „ | 13 | *v. b.:* | verliefen, *m. z.* verliefen. |
| „ | 44 | „ | 2 | *v. o.:* | uen fal, *m. z.* uen \|\| fal. |
| „ | 44 | „ | 1 | *v. o.:* | 14 bll., *m. z.* 16 bll., blad 16 wit. |
| „ | 45 | „ | 4 | *v. b.:* | belaeft, *m. z.* belaeft. |
| „ | 45 | „ | 8 | *v. b.:* | Gedrukf, *m. z.* Gedrukt. |
| „ | 45 | „ | 16 | *v. b.:* | XXiiij, *m. z.* xxiiij. |
| „ | 45 | „ | 12 | *v. o.:* | Donfchuldige, *m. z.* Donfchuldinge. |
| „ | 58 | „ | 13 | *v. o.:* | Brienen, *m. z.* Brieuen. |
| „ | 61 | „ | 9 | *v. b.:* | sulcipit, *m. z.* sufcipit. |
| „ | 61 | „ | 11 | *v. b.:* | defenfonem, *m. z.* defenfionem. |
| „ | 61 | „ | 13 | *v. b.:* | fe, *m. z.* fe. |
| „ | 61 | „ | 12 | *v. o.:* | pomelick, *m. z.* polemiek. |
| „ | 61 | „ | 6 | *v. o.:* | cerum, *m. z.* verum. |
| „ | 63 | „ | 7 | *v. b.:* | Balfiaea, *m. z.* Bafilaea. |
| „ | 63 | „ | 8 | *v. b.:* | dlsjectis, *m. z.* disjectis. |
| „ | 63 | „ | 13 | *v. b.:* | weken, *m. z.* werken. |
| „ | 64 | „ | 2 | *v. b.:* | *Simoem.* \|\| *Cnum*, *m. z.* *Simonem.* \|\| *Cum.* |
| „ | 65 | „ | 15 | *v. b.:* | jaer, *m. z.* jaar. |

DATE DUE

| | |
|---|---|
| | |
| | |
| | |
| | |
| | |
| | |
| | |
| | |
| | |
| | |
| | |
| | |
| | |
| | |
| | |
| | |
| | |
| | |
| | |
| | |

GAYLORD PRINTED IN U.S.A.

GTU Library
2400 Ridge Road
Berkeley, CA 94709
For renewals call (510) 649-2500
All items are subject to recall.

[redacted]

BIBLE
broch
titel, u
register.

CATALOG
tische regis

CATALOGUS

CATALOGUS de
en wetenschappe

CATALOGUE d'ouvra
prix marqués. (1050

DOORNINCK, J. I. VA
donymen. 1e en 2e af
Compleet in 7 à 8 a

DU PUY DE MONTBRU
impressions Néerlandaises

GUYOT, C. et R. T., Liste
qui a été publié jusqu'à nos
la voix, le langage, la mimique

HOLTROP, J. W., Monumens Typ
Collection de fac-simile d'après les o
de la Haye et ailleurs. Publiée par J. W. HOLTROP, Bibliothécaire en chef de la Bibliothèque Royale. Livraison 1—20. in-fol. Prijs per afl. . . . . f 5.—
De 21e (laatste) afl. is ter perse.

HOLTROP, J. W., Catalogus librorum saec. XV° impressorum quotquot in Bibliotheca Regia Hagana asservantur. (Acc. Supplementum e Bibliotheca Musei Meermanno-Westreeniani.) 1856. 8vo. . . . . f 4.—

HOLTROP, J. W., Thierry Martens d'Alost. Etude bibliographique. 1867. 8vo. f 1.50

HOLTROP, L. S. A., Bibliotheca medico-chirurgica et pharmaceutico-chemica, sive catalogus alphabeticus omnium librorum, dissertationum, etc. ad anatomiam, artem medicam, chirurg., obstetr., pharmaceut., chem., botanicam, phys. med. et veterinariam pertinentium, et in Belgio ab anno 1790 ad annum 1840, editorum, cum separatim tum in Diariis et Actis Societatum. Accedunt indices locupletissimi. 1843. 8vo. 646 pp. (f 8.10). . . . . f 3.—

LEDEBOER, A. M., Het geslacht van Waesberghe. Eene bijdrage tot de geschiedenis der boekdrukkunst en van den boekhandel in Nederland. 1859. roy. 8vo. Met 16 vignetten in houtsneê. . . . . f 3.—

VRIES, A. DE, Brief aan A. D. Schinkel, over Guichard's *Notice sur le Speculum humanae salvationis*. Met bijlagen. 1841. 8vo. (f 1.90.) . . . . f —.90.

VRIES, A. DE, Bewijsgronden der Duitschers voor hunne aanspraak op de uitvinding der boekdrukkunst. 1844. 8vo. (f 2.50). . . . . f 1.—

VRIES, A. DE, Eclaircissements sur l'histoire de l'invention de l'imprimerie, contenant: Lettre à M. A. D. Schinkel, ou réponse à la notice de M. Guichard sur le speculum humanae salvationis; — dissertation sur le nom de Coster et sur sa prétendue charge de sacristain; récherches faites à l'occasion de la 4e fête séculaire à Haarlem en 1823. Traduit du Hollandais par J. J. F. Noordziek. 1843. roy. 8vo. (f 4.50.) . . . . f 2.50

VRIES, A. DE, Arguments des Allemands en faveur de leur prétention à l'invention de l'imprimerie. Traduit du Hollandais par J. J. F. Noordziek. 1845. roy. 8vo. (f 4.25.) . . . . f 2.—

WESTREENEN DE TIELLANDT, Baron DE, Rapport sur les recherches relatives à l'invention de l'imprimerie stéréotype. 1833. Avec 4 planches facsimilé. 8vo. . . . . f —.75